

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

נר א מיי פ"ג מהל'
שמעון הל' יא קמנ
לאין רסו:
נה ב ג מיי וקמנ שס ומיי
פ"ט מהל' נטע דבמ
קמנ עשין קל' טושי"ע י"ד
ס"י נלד טעף ד'
נר א מיי פ"ט מהל' נטע
רעבי הל' טושי"ע שס:

רבינו חננאל

לא כ"ש שיהיה יום אחד
עולה לו בתחלת שנה.
אלא זו הברייתא למי
הוא לר' אלעזר דאמר
פר האמור בתורה בן כ"ד
חדש (שילשה) וישלשים
יום. (ב) שלשים ושלשים
בני דתנא אין נוטעין
ואין מרכיבין ערב שביעית
פחות משלשים יום לפני
ר"ה. ואם נטע והכריב
הרכיב יעקור ר' יהודה
אומר כל הרכבה שאינה
קולטת לג' ימים שוב
אינה קולטת ר' יוסי ור'
שמעון אומר ב' שבתות.
ואמר רב נחמן לדברי
האומרים שלשים
לקליטה כלומר שישירש
הנטע צריך אחר שישירש
שלשים יום אחרים לעלות
לו שנה. עכשיו ר' אלעזר
אי סבר לה כח"כ דאמר
בפי' לו יום לקליטה בני
ל' יום אחרים לעלות לו
שנה. ואי כח"כ יהודה ס"ל
ליג חול ליה למיתנא כר.
אלא לעולם הא דתרי
אחד הנוטע ואחד
המכריב כר ר' מאיר היא.
וכי קוני שלשים לפני
ר"ה עלתה לו שנה
לקליטה. אבל (א) לעלות
לו שנה בשני עולה יום
אחד וי' לול הוא דלא קני
ל"א יום דברי יום שלשים
עולה לכאן ולכאן: א"ר
יוחנן שניהם מקרא
אחד דרשו. והי' באחת
ושש מאות שנה בראשון
באחד לחודש ר' מאיר אבן
מדאכתי יום אחד הוא
דעל בשנה וקרי ליה שנה
יום אחד בשנה חשב
שנה. ור' אלעזר אי חב
בשש מאות ואחת שנה
כדקאמרת כר. אלא אחת
אשש מאות קאי ומדיים
אחד בחדש חשב חדש
ש"מ וחדש בשנה חשב
שנה. חדש למניו ושנה
למנויה. מכלל דר' מאיר
וד' אלעזר ברי' יהושע
סבירא להו דאמר בניסן
נבאר העולם: תניא ר'
אלעזר אומר בתשרי
נבאר העולם בתשרי נולדו
אבות בתשרי מתו אבות
בפסח נולד יצחק כר"ה
נפקדה שרה רחל והנה
בר"ה

חשק שלמה על ר"ח
(ב) נהא על' ופרקינן א' כי
שליש וכו'.

הגהות וצינונים

[א] כמשנה דשביעית וכן
ביבמות פג ע"א לית'
דברי ר' אלעזר (גליון):
[ב] ציל דובי (העמק)
הר"ש סיריליא שביעית
פ"ב: [ג] נבזיל'
בבביתא. וכה"ב בר"ש
סיריליא שם, וכן מוכח
בר"ש ובראב"ד על
התרי"כ פ"י בהר פ"א: [ד] דפרי' מפנוייה, ונראה דהפסק הנקדה צ"ל מקודם אחר וישנה' (ובלשון רש"י בדבור הקודם): [ה] צ"ל דר"ר יוסי (באה"מ): [ו] צ"ל אירך (גנוי יוסף), כ"ה בבביר, ושם
הנוטע כיון דהויא בפלגיה דיומא אירך פלגיה דיומא סליק לה לשימור: [ז] צ"ל הא' סוף (גליון):

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

י:

דראה שני צין השמשות הל"ל שלט צין השמשות ומיהו צסוף פרק שני
דנור (ד' נח. וס) גרסי' בכל הפסדים כגון דחזא שלשה צין השמשות
סמוך לשקיעת החמה דלא הוי שהות זיוס לנליק ליה למניינא ונראה
לפרש דלכך לא קאמר צבואה צלילות משום דר"י יוסי כי היכי דחמילת
היום סליק לה שימור ה"נ סוף היום
סליק לה שימור וצסוף פ"צ דנור
(ג) מוכיח כן (ב) דגרסי' התם
כיון דחזאי צפלגי דיומא ואירך"ל פלגי
דיומא סליק לה שימור וטע"ג שר"ח
מפרש דאירך פלגא דיוס של אחריז
קאמר לא משמע כן וגם מתוך שנייא
דמטני דלא הוה שהות זיוס ואין זה
מנהג כותים דסופרת יוס שפוסקת
דהתם צנה גמורה דלכריה ו'
נקיים (א) ויוס שפוסקת לאו נקי הוא
אלא בשומרת יוס לא כתיב טברה
אלא מרטייא דקרא אחי כדפרישית
ועוד דכסופרת ו' הוי"ל סוף היום
בתחלת ספירה אלא בשומרת יוס הוי
צסוף ספירה דסגי ליה צמד דיומא"ל:
אין נוטעין. משנה היא פ"צ
דשביעית (משנה ו):

אינו דין שיעלה יוס אחד צסוף שנה ראשונה למחילת קצבת שנים
הקצובים לך: א"א מאי. כמאן מוקמה למחילתא דלעיל דלאמר
צנוטע פחות מל' לא עלתה לו שנה: בר"א. מוקמה צתמיה: שלשים
ושלשים בעי. ל' יוס לקליטה שהתא נשרפת צבאך ושלשים יוס להשיבת
שנה וימי"ה הקליטה אין עולין לה
דכמא דמנח צתמיה"ל דמיא כל זמן
שלא קלטת דהתנן. דלון נטישה
קולטת צפחות מל' יוס: יעקב.
לפי שקלטה צשביעית: דברי ר"מ
לא גרס: דדברי האומר ר' יוס.
לקליטה: צריך שלשים ושלשים.
שלשים לקליטה ול' לתוספת"ל כר"א:
צתמיה. צתמיה דלעיל ר"מ היא וכי
קאמר שלשים לקליטה קאמר שהתא
הנטישה ל' יוס לפני ר"ה כדי שהתא
נקלטת ערב ר"ה וקא סבר ר"מ דלא
יהיבנא לתוספת ל' יוס אללא יוס אחד:
שלשים ואחד בעי. שהתא יוס הקודם
לר"ה חשוב לשנה ראשונה של עלתה
כדקתני עלתה לו שנה: ושניהם.
ר"מ ור' אלעזר: וידו באחת ושש
מאות שנה. לסוף עשמי עשר חמש
שהתחיל מצול לירד לדברי האומר
צתמיה צבא העולם ומצול ירד צ"י
צמרחשון דלנקמן (דף ט:). הוי האי
צראשון צאחד לחדש צתמיה דל"א
להיות צניסן שהרי מ' יוס מצול
ותמשיס ומאת יוס שגברו המים
מאליהן (ב) משכו עד סיון ואח"כ
הוי הלון ומסור עד חדש העשירי
ואו אכ סהיה עשירי לירידת גשמים
עד אחד צתמיה ונצלו המים והיינו
דכתיב ויהי צאחת ושש מאות שנה
צראשון צאחד לחדש חרצו המים
ולדברי האומר צתמיה ירד המצול
הוה ליה האי צראשון צניסן וצין למר
וצין למר תחלת שנה שש מאות ואחת
לא נכנסו צה אללא יוס אחד דכתיב
צאחד לחדש וקרי ליה שנה דכתיב
צאחת ושש מאות שנה: כדקאמרת.
דקרי ליה שנה: וקרי ליה חדש.
דכתיב צאחד לחדש: חדש צלמנוייה.

אינו דין שיעלה יוס אחד צסוף שנה ראשונה למחילת קצבת שנים
הקצובים לך: א"א מאי. כמאן מוקמה למחילתא דלעיל דלאמר
צנוטע פחות מל' לא עלתה לו שנה: בר"א. מוקמה צתמיה: שלשים
ושלשים בעי. ל' יוס לקליטה שהתא נשרפת צבאך ושלשים יוס להשיבת
שנה וימי"ה הקליטה אין עולין לה
דכמא דמנח צתמיה"ל דמיא כל זמן
שלא קלטת דהתנן. דלון נטישה
קולטת צפחות מל' יוס: יעקב.
לפי שקלטה צשביעית: דברי ר"מ
לא גרס: דדברי האומר ר' יוס.
לקליטה: צריך שלשים ושלשים.
שלשים לקליטה ול' לתוספת"ל כר"א:
צתמיה. צתמיה דלעיל ר"מ היא וכי
קאמר שלשים לקליטה קאמר שהתא
הנטישה ל' יוס לפני ר"ה כדי שהתא
נקלטת ערב ר"ה וקא סבר ר"מ דלא
יהיבנא לתוספת ל' יוס אללא יוס אחד:
שלשים ואחד בעי. שהתא יוס הקודם
לר"ה חשוב לשנה ראשונה של עלתה
כדקתני עלתה לו שנה: ושניהם.
ר"מ ור' אלעזר: וידו באחת ושש
מאות שנה. לסוף עשמי עשר חמש
שהתחיל מצול לירד לדברי האומר
צתמיה צבא העולם ומצול ירד צ"י
צמרחשון דלנקמן (דף ט:). הוי האי
צראשון צאחד לחדש צתמיה דל"א
להיות צניסן שהרי מ' יוס מצול
ותמשיס ומאת יוס שגברו המים
מאליהן (ב) משכו עד סיון ואח"כ
הוי הלון ומסור עד חדש העשירי
ואו אכ סהיה עשירי לירידת גשמים
עד אחד צתמיה ונצלו המים והיינו
דכתיב ויהי צאחת ושש מאות שנה
צראשון צאחד לחדש חרצו המים
ולדברי האומר צתמיה ירד המצול
הוה ליה האי צראשון צניסן וצין למר
וצין למר תחלת שנה שש מאות ואחת
לא נכנסו צה אללא יוס אחד דכתיב
צאחד לחדש וקרי ליה שנה דכתיב
צאחת ושש מאות שנה: כדקאמרת.
דקרי ליה שנה: וקרי ליה חדש.
דכתיב צאחד לחדש: חדש צלמנוייה.

שהחדש נמנה צימים"ל דכתיב עד חדש ימים (ממד"ב ט:). ושנה אחד
צלמנוייה"ל. חשוב שנה והיא נמנית צחדשים"ל דכתיב (שמות"ל) לחדשי השנה:
ככ"ד דהריויהו וכו'. ר"מ ור"א דהא תרוייהו מודו שזו היתה תחלת
שנה ולי נראה דלא גרסינן ליה דללמא כר' אלעזר סבירא להו והאי
דראשון לאו ניסן אללא תשרי ומפני שהוה ראשון לציריאת עולם ולמנין
השנים קרי ליה ראשון וצסדר עולם תניא צהדיא דלר"א האי צראשון
תשרי הוא: תניא ר' אלעזר אומי' כו'. מקרא יליף לה לקמן (דף ט:).
ולדו

אינו דין שיעלה יוס אחד צסוף שנה ראשונה למחילת קצבת שנים
הקצובים לך: א"א מאי. כמאן מוקמה למחילתא דלעיל דלאמר
צנוטע פחות מל' לא עלתה לו שנה: בר"א. מוקמה צתמיה: שלשים
ושלשים בעי. ל' יוס לקליטה שהתא נשרפת צבאך ושלשים יוס להשיבת
שנה וימי"ה הקליטה אין עולין לה
דכמא דמנח צתמיה"ל דמיא כל זמן
שלא קלטת דהתנן. דלון נטישה
קולטת צפחות מל' יוס: יעקב.
לפי שקלטה צשביעית: דברי ר"מ
לא גרס: דדברי האומר ר' יוס.
לקליטה: צריך שלשים ושלשים.
שלשים לקליטה ול' לתוספת"ל כר"א:
צתמיה. צתמיה דלעיל ר"מ היא וכי
קאמר שלשים לקליטה קאמר שהתא
הנטישה ל' יוס לפני ר"ה כדי שהתא
נקלטת ערב ר"ה וקא סבר ר"מ דלא
יהיבנא לתוספת ל' יוס אללא יוס אחד:
שלשים ואחד בעי. שהתא יוס הקודם
לר"ה חשוב לשנה ראשונה של עלתה
כדקתני עלתה לו שנה: ושניהם.
ר"מ ור' אלעזר: וידו באחת ושש
מאות שנה. לסוף עשמי עשר חמש
שהתחיל מצול לירד לדברי האומר
צתמיה צבא העולם ומצול ירד צ"י
צמרחשון דלנקמן (דף ט:). הוי האי
צראשון צאחד לחדש צתמיה דל"א
להיות צניסן שהרי מ' יוס מצול
ותמשיס ומאת יוס שגברו המים
מאליהן (ב) משכו עד סיון ואח"כ
הוי הלון ומסור עד חדש העשירי
ואו אכ סהיה עשירי לירידת גשמים
עד אחד צתמיה ונצלו המים והיינו
דכתיב ויהי צאחת ושש מאות שנה
צראשון צאחד לחדש חרצו המים
ולדברי האומר צתמיה ירד המצול
הוה ליה האי צראשון צניסן וצין למר
וצין למר תחלת שנה שש מאות ואחת
לא נכנסו צה אללא יוס אחד דכתיב
צאחד לחדש וקרי ליה שנה דכתיב
צאחת ושש מאות שנה: כדקאמרת.
דקרי ליה שנה: וקרי ליה חדש.
דכתיב צאחד לחדש: חדש צלמנוייה.

שהחדש נמנה צימים"ל דכתיב עד חדש ימים (ממד"ב ט:). ושנה אחד
צלמנוייה"ל. חשוב שנה והיא נמנית צחדשים"ל דכתיב (שמות"ל) לחדשי השנה:
ככ"ד דהריויהו וכו'. ר"מ ור"א דהא תרוייהו מודו שזו היתה תחלת
שנה ולי נראה דלא גרסינן ליה דללמא כר' אלעזר סבירא להו והאי
דראשון לאו ניסן אללא תשרי ומפני שהוה ראשון לציריאת עולם ולמנין
השנים קרי ליה ראשון וצסדר עולם תניא צהדיא דלר"א האי צראשון
תשרי הוא: תניא ר' אלעזר אומי' כו'. מקרא יליף לה לקמן (דף ט:).
ולדו

(ח) שביעית פ"ג מ"ו
יצמות פ"ג. (ט) ופסחים
(י) א' מצות ג: נדה
מד: מה"א. (י) לעיל ח.
מ"ד. (י) ע"י מ"ו. (י) א.
(ב) ונכרות כע. יצמות
(ג) א' (1) ע"י מ"ו. (ג) ג.
(ד) מילה ה. (ד) ווע"ע
מ"ס פסחים פ"ג. ד"ה
א"ר וכו'. (ט) ושם ד"ה
לדברי. (דף ב).
(ט) שמות מ יו.
(ז) במדבר י יא.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ויהי
צאחת כו' המים מאליהן
נמשכו עד סיון:
(ב) תוס' (ע"ל) ד"ה
שני כו' מוכיח כן דפריך
התם: (א) בא"ד דלכריה
ו' נקיים קאמר ויוס:
(ד) ד"ה שלשים כו'
(פריש) דלא חייבי
מתוספת שביעית כלל אללא
נקליטה: תמ"מ ו"ב
הכנ"ה:

תורה אור השלם

(א) ויהי צאחת ושש
מאות שנה צראשון
באחד לחדש חרצו
המים מצול ירד
המצול וצ"י וצ"י
נח את מכתה התבה
ויהי ויהי חרצו פני
הארץ: ויבא שנת ה' יו

ליקוטי רש"י

יעקב. דקא קלטת
צשביעית לאין הרבנה
קולטת צפחות משלשים.
יוס. צריך ר' ושלשים.
כדי שקולטת שלשים לפני
שביעית דכל שלשים לפני
שביעית דכל שלשים דמו
דנפקא לן מצתמיה וצקרי
צתמיה צתמיה צתמיה
זמן האיסור וצתמיה צתמיה.
בראש השנה נפקדה
שרה וכו'. ששקציה
פוקד העקרונות לשמע
תפלתן צ"ה וגו' עליון
היון וצתמיה טו. צה
זכרון לעולם וגו' עליון
היון ולקמן יא. פקדיה.
משנה שהמלך פוקד
המיטה ומפילה לפני
המקום מה מהל' עליה
דלאמרינן צפרק כל הדי
צתמיה נדה (טו): מד
נקדה צו צתמיה וצתמיה
(סנהדרין צא:).

חשק שלמה על ר"ח
(ב) נהא על' ופרקינן א' כי
שליש וכו'.

הגהות וצינונים

[א] כמשנה דשביעית וכן
ביבמות פג ע"א לית'
דברי ר' אלעזר (גליון):
[ב] ציל דובי (העמק)
הר"ש סיריליא שביעית
פ"ב: [ג] נבזיל'
בבביתא. וכה"ב בר"ש
סיריליא שם, וכן מוכח
בר"ש ובראב"ד על
התרי"כ פ"י בהר פ"א: [ד] דפרי' מפנוייה, ונראה דהפסק הנקדה צ"ל מקודם אחר וישנה' (ובלשון רש"י בדבור הקודם): [ה] צ"ל דר"ר יוסי (באה"מ): [ו] צ"ל אירך (גנוי יוסף), כ"ה בבביר, ושם
הנוטע כיון דהויא בפלגיה דיומא אירך פלגיה דיומא סליק לה לשימור: [ז] צ"ל הא' סוף (גליון):

[דף לח ע"ב - לט ע"ב]

ממעט כלאי זרעים כו' עכ"ל והוא דחוק דמ"מ כיון דמעט כלאי לא אנטרין אלף לכלאי כרס שצח"ל ליכא לדיוקי מיניה אלף כלאי כרס שצח"ל אסור אצל כלאי זרעים ליכא לדיוקי מיניה כלל גס צח"ל לימא דך הוכחה כלל ואיכא שם הוכחה אמרינא מדקאמר ליה גבי כלאי זרעים לא חזיריתו קתם ולא קאמר ליה נמי ק"ל כרבי יאשיה כו' נדקא"ל גבי כלאי כרס משמע דבכלאי זרעים מודה רבי יאשיה ולא קא"ל לא חזיריתו אלף משום דבחור"ל היה ולא גזרו צהו רבנן כמו גבי כלאי כרס כדמסקין ומו לא מידי ודו"ק: **בא"ד בתלמודא סבי כרבי יאשיה בבבליאם וברבי אלשי כו' ומותר כו' עכ"ל.** (כ"ל א):

ה"א דף א"ב ע"ב ה"ק ב"ל העושה מצוה אחת יתירה על זכויותיו כו'. מפיוש הרמב"ם שהיה מהנה זכאי ומחלה חייב ועושה מצוה א' עד שהיו זכויותו מרובין מטיבין לו כו' וכיוצא בה פירש הרע"ב אצל בסיפא לא פירוש כן אלא דה"ק כל מי שעושה מרובין מוכותיו ואינו עושה מצוה אחת כדי שיהא מחלה זכאי ומחלה חייב אין מטיבין לו וליכאורה מי הכריחם לפרש כן לדיכא לדיוקי מרישא לסיפא דמרישא איכא לדיוקא הא אס אינו עושה מצוה אחת יתירה על זכויותו עד שנשאר מחלה על מחלה אין מטיבין לו ובסיפא איכא לדיוקא בהיפך זה הא אס עושה מצוה אחת על שיהא מחלה על מחלה מטיבין לו כו' ולמה לא נפרש בסיפא כמו בהירש שהיה כבר מחלה על מחלה ואינו עושה מצוה אחת כדי שיהא רוב זכויות אין מטיבין לו כו' וכדיוקא דירשא ממש וכן מוכח בגמרא דהכא בשאר מצות אין שקולה מכרעת וגרסה ליישב ע"פ דברי החוס' דנשאר מצוה נמי אמרינן במסכת ר"ה (א) דרב מסד מטה כלפי חסד והיינו דהוי כענינו דזוכה לעושה"ב מיהא דלפניו בפושעי ישראל בגופן אמרינן שם דלדיוקין צניעה ועולין והכא קמני עושה מצוה א' דלית גיטל הארץ דהיינו עושה"ב אלף ע"כ דליירי הסיפא צעונומו מרובין מוכותיו והשפא לא תקשי מדיוקא דירשא לסיפא דדו"ק הינו (ב): **שכ"ל מצוה בהאי ע"מא איכא כו' דהרי שא"ל אבינו ע"ה דביריה כו'. ולא תקשי לך מכל היעדים שצמורה דל"א לפרש רק צעוה"ו שאם השמעו יטאו עליכם כל הצרכות והטויות ישנו על אדמחם ובהיפך אס לא משמעו יטאו כל הקללות ואדמחם מן הארץ ד"ל לרבי יעקב דמודה דזכות הרבים ומעשיהם הטובים מביאים להם כל הצרכות והטויות שצמורה בתורה גס צעוה"ו וכן בהיפך כחטא הרבים אצל ר"ל לא אמר כן אלא צמיד שצמורה צמיחין אין שכרו רק לעושה"ב דצעוה"ו מטיבין לו כדי לזכותו צעוה"ב וכן בהיפך צמורה צעוה"ב מטיבין לו צעוה"ו כדי לתגורו צעוה"ב ובענין זה אמרו (ג) אין צדיק לא מיקורי נדיקים ולא משלח רשעים ומה שיש לדקדק עוד בדברי ר' יעקב עיין בחידושינו סוף מס' חולין: **בחזירתו נפ"ל וזאת היבן טובת ימינו ש"ל דה כו'. דבפסל אח"כ ומת לא הוה קשוי ליה היכן טובתו כו' דלימא דהוה לו רוב עוה"ב לגבי מצוה אלו כדקבר חנא דמתניין אצל בחזירתו דהיינו צעוק עדיין צמורה זו דלקמנן דאין חילוק בין הליכתו וצין חזירתו גס אס היה לו רוב עוה"ב לא היה לו לפול ולמות דעסק המצוה תגין עליה י"י הוה שבר מצוה צהאי עלמא דכה"ג אמרינן לקמן אי ס"ד כו' אמאי לא אגין מצוה עליה כו' וחס"י למי"ד מנס' כוטה (ד) מצוה בין צעידנא דעסקי בה כו' אגוי אגין מפורענות אזלי לא מללא מהחטא מכל מקום ההרהור חטא אלני צעידנא דעסקי בה דלמרא הכא ולכ"ל למאי דמסקי סולס רעוה הואי דקצב היקא מ"מ אי ס"ד דשכר מצוה צהאי עלמא איכא ה"ל לאגוי עליה צעידנא דעסקי לו ודו"ק: **אל"מ"י דרשיה אהר ד"האי קרא כו' ד"א הוה חטא כו'. ונפרק אין דרושין טו קאמר אמר ק"ץ צעוה"ב היינו לנצר דחמא כה"ג או ליגנא דגצנא רצה כו' ומפרש צירושלמי דהוה גצנא רצה הוא רבי יהודא הנחמס וע"ש צמוס' פרק אין דורשין: **ורמזיניהו ישב וי"א עבר בעבירה נותנין לו שבר בעושה כו'. ש ללקדק למאי דס"ד השתא תקשי ליה הא דלמרי"ן קור מנע אי"מ אגנה צעוה"ב מ"ל ועשה טוב ור"ל דהוה צבא מצוה לידו חייב לעשותה ואינו פטור צהאי דליתו עובר עברה אצל********

מרומה על ידי שאלה כמ"ש בחירון אלף ללא אסקי אדעמייהו למיעזב פירכא נכך וק"ל:

דף לח ע"ב בד"ה השמטת כו' א"א ה"ה" אמר קרא כי קרא שמירטה וע"ק היאך כו' שקדם דשמירטה ס"א כו' עכ"ל. כ"ל"ל ולא ידענא מאי קושיא דלימא דהתם שמטת קרקע קאמר ועוד מאי אולמיה דך ברייתא דהתם מהך דהכא ואימא דמדתתם (א) נמי קשוי ליה כי הלא אשמטת כספים והאי חובת הגוף כו' וצח"ל זו הקושיא אינה וק"ל (ב): **בא"ד ואיית פריש דגרסינן נמי במקום כו' עכ"ל.** ר"ל ולימא נמי צמקוס כו' וכ"ה צח"ל דהשתא פריש למלא עמי טפי שהו"ל סיוס המירון וק"ל: **בא"ד ההיא דירושלמי דהא רבי נמי אמרה התם דשמירטת כו'. כ"ל"ל א):**

ה"א דף א"ח ע"א מ"מ"א שנותיהן של צדיקים מיום ליום ומחודש כו'. ר"ל מיום ליום כימי מודש כמו צמשה כו' מודש נולד וכו' מודש מת אצל אין לפרש מיום ליום כימי השטע דא"כ תקשי לך דוד שמת בשנה כדאמרינן פ' צ"מ (ד) ודל"י דגס צמדה נולד ולמה שאל שם הדיעני ה' ק"י צהויה יוס צבוע שימות הודיעו לו בשנה אדפטר שדד לא היה מחויק עמנו ללדיק. **ואת מספר ימין וגו' ר"ל לפי דרכינו אמלא הימנו צמנו כימי אותו חודש שנוול צו וגרסה כו' ונראה דל"ל מבי מספר שנותין אמלא משום כיון דמיום ליום הוא הכי צמנו יוס מתחיל שנה אחרת כדמיון צמשה שנוול צו' צאלר כלו לו ק"ך שנה צו' אדר דצו' צאלר מתחיל שנת קכ"א אצל אמר דהשנים מלאים מיום ליום צמנו חודש וקרא דאת מספר ימין אמלא חסו גס וכו' לזה דלמלא צלא אלף הרשטונה שהיא לשמוש מספרו ע"כ כי שנת האלס ע' שנה וע"כ אס שנותיו של אדם צמנו לוחס שמת מיום שנוול שמתחיל צו ביום שנת ע"כ דיוס אחד בשנה חסוב שנה ודו"ק (ה):**

דף לט ע"א בד"ה תני חדש וא"ת כו' אין שייך צמתי אף כו' י"א פריש א"א א"יבא דמי"ד ער"ה ה"י"מ עכ"ל. דברים אלו אינן מובנים לי דלמ"ד נמי ערלה מנהג מדינה אחרתה תקשי ליה טפי כיון דחדש דאורייתא לר"א כדמסקי לעיל (ו) מאי אף דקאמר אכלאים וערלה כיון דכולהו מדרבנן ינינה וצלאו הא דלעיל שאמרו משום ר"א הגדול דאין ערלה צח"ל תקשי ליה אמתיני גופה מיניה וביה מאי אף חדש דקאמר ר"א מדאורייתא גס צח"ל אלו דברים שצמוס' שלפנינו ולא פריך כו' אינן והפירכא ודאי צין למ"ד לעיל אמתינין דמס' ערלה הל"מ וצין למאן דאמר הלכות מנייה דאי לאו הא דמתיני מרי"א הגדול דאמר אין ערלה צח"ל סד"ה דר"א דמתניין סבר כרס"י דחדש מדאורייתא וכלאים וערלה נמי הוה דאורייתא מק"ל דלעיל אצל השתא דקאמר ר"א הגדול דהיינו ר"א דמתני' דהכא דאין ערלה צח"ל וא"כ ע"כ דלית ליה ק"י וכלאים נמי לא הוה רק מדרבנן וא"כ מאי אף חדש דקאמר ר"א צמתי ודו"ק (ז): **בד"ה ההוא דצמנו כו' אב"י זרעים י"א מבי דמי"ה מק"י דחדש דהא ב"א"י זרעים כו' עכ"ל.** לפי הר"ר י"ט דלעיל (ח) גבי יש הימר לאיסורו צמדה וערלה דיש הימר לזורעה ולנוטעה איכא שפיר ק"י כלאי זרעים דאסורין לזרוע מחדש דמותר לזרוע אלף שכבר דחה ר"ת לעיל פירוש הר"ר י"ט וק"ל (ט): **בד"ה י"א קר"ל כו' יאשיהו כו' ותרע מוקאמר הא דכתיב שדך צמנו כו' עכ"ל.** לפי מה שכתבו לעיל דלא אחי שדך למעוטי אלף כלאי כרס צמנו"ל ליכא הוכחה כלל ומרשה"ל כמז ליישב דצריהס דמ"מ כפשוטו נמי הוא דליירי אף

חכמת שלמה השלם חידושים

דף לח ע"ב גמרא אלא (לכודי) לכדתניא דתניא כו' כספים (א) בזמן שאי אתה משמט כו' כ"ל: **רש"י בד"ה כל מצוה טו) כו' קודם לכן (ז) (הא) דהא חובת כו' כ"ל וה"ל: **בד"ה לא נצרכה כו' קודם לכן הס"ד: **בד"ה היינו דשני כו' ספק (עולה) ערלה כספק כו' מהיכן כ"ל והס"ד: **בד"ה ובחוצה לארץ כו' מיהלף הס"ד: **בד"ה יורד כו' לכתחילה סס"ד וחס"י מתחיל דלדיוס (בלבד) ובלבד כו' מן הערלה (ז) והא כו' אינו אומר (לו) לך (ז) רד ולקוט כ"ל והס"ד: **הוס' בד"ה השמטת כו' ורש"י פירש בפרק השולח "גבי הא דאמר אביי בשביעית בזמן הזה דלא משמט מדאורייתא ור"י היא דתניא ר' אומר זה דבר השמיטה שמוט כו'" דקרקע אינה כו' כ"ל:************

דף לט ע"א גמרא אמר (לה) ליה לוי לשמואל אריין ספק (הבא) לי ואני (ח) כו' ודאה (הכרו עליה) ועל) והכרוז על פירותיהן כו' כ"ל: **שם בחוצה לארץ יורד ולוקט נמקט (ט) רש"י בד"ה תנני כו' אלא את (הידוע) הזורע (כ) או את כו' כ"ל: **בד"ה סתם ספיקא כו' מקילין כא) בה (ז) וכהאי גוונא כו' זצ"ל (ז) (כ) ואבד כו' אצל זה (אבל) אלא אבד כו' כ"ל והס"ד: **בד"ה כך נאמר הלכה למשה הס"ד: **בד"ה הקתי כו' עליהן (ז) והכא אתה כו' הד"ל: **בד"ה ההיא כג) כו' שדך הס"ד: **בד"ה נשמתייה כו' סופרים הס"ד: **בד"ה לא קיימא לן כרבי יהודה (ד) בתמיה (ז) ושעמיה כו' שלישי (ז) ומפולת כו' בכלאים הס"ד והס"ד: **תוס' בד"ה לא קיימא לן כו' אבל (מכל א) מכלאי זרעים כו' כ"ל:****************

דף לט ע"ב גמרא את הבנים (בחזירתו) ובחזירתו כו' (דילמא) ודילמא מהרהר בעיז כו' התם בהליכתו (בה) (שני) ושאינו (כו) כו' לישנא (דגברא רבה) דחוצפית המתורגמן (כו) חזא כו' (אומר) אמר פה שהפיק כו' כ"ל: **רש"י בד"ה מטיבין כו' עלמא הס"ד: **בד"ה לומר כו' דמתניתין (ז) וכי כו' הד"ל: **בד"ה מתניתן כו' הגהות והערות******

חוץ מהשמטת כספים (ובדפו"י שהיה לפני רבינו הד"א): (י) לפנינו ברש"י תוקן "אומר לו לך" (וכ"ה בר"ן ברוך מן מרפי הר"ף סוף ע"א): (יא) לפנינו בגמ' "יאנא" (ומסתברא דכן צ"ל): (יב) עיין יד דוד: (כ) כ"ה גס ספרד ובכתיב, וכ"ה בר"ן ברוך מן מרפי הר"ף ריש ע"ב: (כא) צ"ל "ומקילין": (כב) לפנינו ברש"י נשאר דיבור בפני עצמו: (כג) צ"ל "ההוא": (כד) צ"ל "כרבי יאשיהו": (כה) לפנינו בגמ' "בהליכתן": (כו) לפנינו בגמ' תוקן "שאני" וכן נכון לגרוס: (כז) הגיה ע"פ הגמרא בסוף חולין:

רצעתו בשש שנים כמו שאלא קודם דלא חזיא מחלח שאלא מתחלה כ"ש שאלא צוקף שם והיובל מוצילו אפי' קודם שש קמ"ל דעביד יומר משש כלומר אפי' צבע שנים עובד היכא שצא היובל בשנת ח' והוא דיון יומר והנה חמוס' ספירא לה דוקק דקרא קמ"ל דעוד שנה עובד יומר כלומר דליתו יולא בשש א"כ צמד יומא יומר משש סגי ולאשמועינן דליתו יולא בשש וה"ה יומר לכן פירשו הכי שש לנמכר ושבע לנכר כלומר צמריה יולא בשש כדכתיב קרא שש שנים יעבוד ולא יומר אלף חלו שנים צעודת שש שנים אלף כלומר לפעמים חלו צמנה השביעית שאס יש צו יובל יאל והיינו מקן מתחלת שבע ודו"ק (עי' צמשה"ט):

דף לט ע"א תוס' כו' לא קיימא לן כו' למעוטי כלאי זרעים כו'. נ"ב ולי נראה דנדלוי פי שהעיקר הוא צל למעוטי זרעים צכרס כמו שפירשו חמוס' מ"מ כפשוטו נמי הוא דליירי אף צמיעוט כלאי זרעים דהא כתיב שדך ולא כרמך ותלמודא נמי סתמא קאמר למעוטי זרעים ודו"ק (עיין צמשה"ט):

דף לט ע"ב תוס' בד"ה ופ"י הקונטרס לאבבי כו'. נ"ב ולי נראה דנדלוי רש"י סבר שדך דעת המקשה דלעולם איכא שבר ערלה עלמא כגון שעושה מצות הרנה והוא לדיק גמור וכן הרשע כשהוא רשע גמור סובל נמי יסורין צהאי עלמא ולא כרבי יעקב אצל מ"מ לפעמים הקב"ה מביא יסורים על האדם צמיון למרק עומויו כדי לזכותו לעושה"ב וכן להיפך צמקס רשע וע"כ פריך שפיר אהדי צמתי משמע שמיציב לו צהאי עלמא וצמתייהא משמע דמירעין לו כדי קיימא לן כו' אבל (מכל א) מכלאי זרעים כו' כ"ל:

דף לט ע"ב גמרא את הבנים (בחזירתו) ובחזירתו כו' (דילמא) ודילמא מהרהר בעיז כו' התם בהליכתו (בה) (שני) ושאינו (כו) כו' לישנא (דגברא רבה) דחוצפית המתורגמן (כו) חזא כו' (אומר) אמר פה שהפיק כו' כ"ל: **רש"י בד"ה מטיבין כו' עלמא הס"ד: **בד"ה לומר כו' דמתניתין (ז) וכי כו' הד"ל: **בד"ה מתניתן כו' הגהות והערות******

כ"ו, י"ג] שחזרו לאחריהם במיתת אהרן אשר צין הכל מ"ח מסעות ונרמזו ולא נכתבו ולא היו עפ"י ה'. וק"ל. [פק"ח].

ואלה מסעי בני ישראל וגו' ויכתוב משה את מולחיהם למסעיהם, על פי ה' ואלה מסעיהם למולחיהם, לפי מה שהשריש מורי בהפלה ז"ל דנסיעה מעלמם נקרא יליחא ועל פי ענן נקרא מסעי, וכתוב זיחזקאל שלפ"ל יוליחא למדבר עמים והיינו זה המדבר בעלמה ואלה מסעות בעלמם ע"ש א), והנה לשעבר הלכו אחרי ה' בענן תחלה וישראל אחריהם, אבל לע"ל במהרה נהי' במדרגות אבותינו הקדושים שהלכו לפני ה' כדכתיב [ויחי] אשר התהלכו אבותי לפניו על כן מסעיהם של ענן על פי מולחיהם של עלמם, ויכתוב משה מולחיהם של עלמם ה' עפ"י מסעיהם עפ"י ה' שקדם לפניהם והם אחריהם, אך חלה עתידין להיות מסעיהם למולחיהם שיסע עמוד הענן אחר ישראל ע"ד אשר התהלכו אבותי לפניו. [תקפ"ע].

ויכתוב משה וגו' על פי ה'. פ"י רמז"ן על פי ה' מוסב על ויכתוב משה שהכתיבה ה' על פי ה' כי הוא ליוה לכתוב וטעם נעלם ממנו ע"ש, ועכ"פ ידוע כי מ"ב מסעות הם נגד שם של מ"ב, [מג"א ס"י תכ"ח], ומויסעו מים סוף וגו' ויחני דפקה עד ויסעו מסיני, [ממדבר סיני] הוא השם קרע-שען דוק ותשכח ב) לרמז כי מירידת המן דפקה ואלוש עד גמר מתן תורה בסיני נקרע השען ונתכבד ונעשו חירות ממלאך המות עד צואם לקברות החיה. [תקצ"ז].

ויסעו מחנרות ויחנו ברתמה זה ה' מקום שלוח מרגלים כפירש"י שהוא קדש צרנע והי' עד כאן ע"ו מסעות כמו שם י"ב והי' אחד עשר יום מחורב עד כאן כפירש"י צר"פ דצרים והיינו ו"ב

גמטריי י"א זהו נשלם שם הוי' ית"ש, וע"י חטאם נחוסף עוד כ"ז מסעות ועוד ל"ח שנה ז"ך ל"ח גמטריי ס"ב כמו לדניי גלות השכינה, ל"ח עם י"ב חותיות לחיה וז"ך גמטריי צכ"ה וזהו צכ"ה תצכה בלונה ודמעחה על ל"ח—י"ב אין לה מנחם מכל אובדיה כל רעה בגדו זה הי'ו לה לאויבים ר"ח הני"ל גמטריי ס"ב כמו לדני הני"ל. [תקס"ב].

ואהרן בן שלש ועשרים ומאת שנה צמותו צהר צהר וישמע הכנעני וגו', ויל"ד צמותו צהר צהר מיותר, וי"ל ע"פ מ"ש צמקום אחר כי אחז"ל המן שמח שנפל פור צירח שמת מרע"ה כי כל החודש ריע מזלי זהו לא ידע כי צו' צאזר גולד מרע"ה ויום הלידה מכפר ומגין על יום המיתה, והנה צמה טעה המן, ואמרתו צקי מהרש"א [קידושין ל"ח]. שהקשה הקצ"ה ממלא שנותיהם של לדיקים מיום ליום א"כ היה לו למות וא"ו אדר כי ציוס ז' צבר נכנס יום אחד צשנה הצאה ולא מילא שנותיו, וחי מהר"ם א"ש צשוצה כי לדיקים דינס כמו קדשים דמונים שעות לקדשים, וא"כ מרע"ה גולד צו' אדר לעת מנחת ערב ומח ג"כ צאותה שעה ממש ע"ש ג), והנה המן לא השיג זה וטעה צקי המהרש"א הני"ל. ואומר חני שזה בעלמו היה טעות הכנעני כי שמע אהרן מת צר"ח אז ומיחר וצא צאותו החודש ממש וצאמת הלליה קלת וישב ממנו שצי דישראל דאית לי דינא צהדי גוי לישתמיט מיני' צאצ [כחענית כ"ט:], ומ"מ היה לרעתו שעי"ז וידר ישראל ויחרס אותו ואת עריהם, והנה הי"ג טעה צהני"ל וצאמת אהרן גולד צר"ח אז צאותה שעה ממש שגולד צאותה שעה ממש מח צהר צהר נמלא גשלמו שנותיו קכ"ג בעמדו צהר צהר והיינו ואהרן בן קכ"ג שנה צמותו צהר צהר וישמע הכנעני פ"י ששמע וטעה צהני"ל שלא ידע דמתשצין שעות לקדשים. [תקצ"ז].

שער יוסף

הוא יציאת ישראל מצרים והשני יציאתו מן הגלות החל הזה, ולפי שכבר התחיל להזכיר אלה מסעי על המסעות לשעבר על כן אמר ואלה מסעיהם לעתיד ביציאה שניה כענין שכתוב יוסף ה' שנית ידו וגו'.

ב) כי בתפילת רבי נחוניא בן הקנה אנא בכח וכו' יש מ"ב תיבות ובראשי תיבות מ"ב אותיות נגד שם מ"ב, ובקבל רנת וכו' שהוא ר"ת קר"ע שט"ן מתחיל אות השביעי, וכן מויסעו מים סוף וגו' מתחיל נסיעה השביעית ועד ויסעו ממדבר סיני הם שש נסיעות נגד השם קרע — שטן, (ועי' מ"ש הט"ז בספרו דברי דוד על רש"י פה).

ג) עי' בדרשות ח"ס כרך א' דף קע"ט טור א' משנת תקע"ה ת"י מרן בן מד"ע וע"ש.

א) שם ב' ל"ה כתיב: והבאתי אתכם אל מדבר העמים פירש"י הוא המדבר שהלכו בו ארבעים שנה וכן ניבא (הושע ב) והולכתיה במדבר, ועי' בילק"ש שם בהושע, אולם מ"ש הח"ס: ואלה מסעות בעצמם, נמצא ברב"ח: ועוד יכלול ספור המסעות תועלת אחרת כי ירמוז לעתיד שהרי דברי הנביאים כולם מוכיחים שהגאולה אחרונה כדמיון הראשונה, וכשם שיצאו ישראל בגאולה ראשונה מצרים אל המדבר כן בגאולה אחרונה עתידים שיצאו הרבה מישראל אל המדבר ויעברו במקומות האלה והב"ה יכלכלם שם כמו שעשה לישראל במדבר והוא שאמר הנביא והוצאתים אל מדבר העמים, והכתוב הזה מדבר לעתיד בגאולה אחרונה, והכתוב ירמוז זה ממה שהזכיר כאן ב' פעמים לשון מוצאיהם, ויכתוב משה את מוצאיהם וחזר ואמר ואלה מסעיהם למוצאיהם, כי האחד

אתקרי (דף רלא ע"א) קשת גבורים חתים ומסטרא דימינא (יחזקאל א) כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כד אתחזי ביום הגשם אחזי רחמי, וכד אתחזי בלא מטרא אחזי דינא, מעורב בין מטרא ושמשא אחזי דינא ורחמי כליל והאי איהו ש מן שדי תלת ענפי אבהן דאינון יהו"ה אלהי"נו יהו"ה תלת שמהן לקבל תלת ענפי אבהן ובהון י"ד אתוון בחושבן ד"י מן שדי ולבוש דשדי מטטרוון דהכי סליק בחושבן שדי ע"כ.

ע"כ רע"מ

זהר

אמר רבי יהודה לימא לן מר (ס"א מאלין) מלין מעליתא דראש השנה, פתח רבי שמעון ואמר (מלכים ב ד) ויהי היום, בכל אתר דכתיב ויהי איהו

— ❖ ❖ ❖ — זהר ❖ ❖ ❖ —

הגזורה, וירוק מלד התפארת המערב אומס, ומסטרא דגבורה אתקרי קשת גבורים חתים ומלד שיש צתפארת גזורה אע"ג שיש צו כל מראות הקשת הוא נקרא קשת גבורים חתים, ומסטרא דימינא כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם ומלד הימין שהוא המסד נאמר על התפארת שהוא כמראה הקשת שיש צענן ציוס הגשם, כד אתחזי ביום הגשם אחזי רחמי כשנראה הענן ציוס הגשם מראה רחמים כי הגשם הוא צחי' מיס שהוא צחי' מסד, וכד אתחזי בלא מטרא אחזי דינא וכשנראה הקשת בלא גשם אז מראה דין, מעורב בין מטרא ושמשא אחזי דינא ורחמי כליל וכשהוא מעורב צין גשם ושמש אז מראה תפארת שהוא דין ורחמים כלולים ציחד, והאי איהו ש מן שדי וזהו ג"כ סוד אות ש' מן שס שד"י כי שס שד"י הוא סוד היסוד כנודע, שהוא סוד הקשת צסוד ותשצ צאיתן קשמו כנ"ל, ואות הש' של שד"י רומז לשלשה גוויי הקשת שהס, תלת ענפי אבהן שהס שלשה ענפי האצות סוד סג"ת, דאינון יהו"ה אלהי"נו יהו"ה תלת שמהן לקבל תלת ענפי אבהן שהס השלשה שמות הוי"ה אלהי"נו הוי"ה שלשה שמות כנגד שלשה ענפי האצות, שס הוי"ה הראשון נגד מסד ואלקינו נגד גזורה והוי"ה השני כנגד תפארת, ובהון י"ד אתוון בחושבן ד"י מן שדי ויש שלשה שמות אלו י"ד אותיות כנגד אותיות הנשארות מן שס שד"י, ולבוש דשדי מטטרוון דהכי סליק בחושבן שדי ושס שד"י הוא סוד יסוד דז"א דאצילות, והלבוש שלו הוא המלאך מט"ט צצריאה ששמו מטטרוון עולה כמנין שד"י, ע"כ.

למה יש ב' ימים דראש השנה

כדי להמתיק דין הקשה של יום ראשון בדין הרפה של יום שני

אמר רבי יהודה לימא לן מר מאלין מלין מעליתא דראש השנה אמר ר"י לרבי שמעון תאמר לנו רבי מאותם דברים טובים צענין ראש השנה, פתח רבי שמעון ואמר ויהי היום פסוק זה נאמר צאיוצ א' פסוק ו', וכל הפסוק הוא ויהי היום ויצאו בני האלהים להתיצב

צער, ויהי בימי צער ודאי ויהי היום יומא דאית ביה צער ודא הוא ראש השנה יומא דאית ביה דינא קשיא על עלמא ויהי היום ויעבר אלישע אל שונם יומא דראש השנה הוה, ובכל אתר ויהי היום דא ראש השנה (איוב א) ויהי היום ויבאו בני האלהים יום ראש השנה הוה בכל זמנא תרין יומין אינון מאי טעמא בגין דלהוי יצחק כליל דינא ורחמי תרין יומין ולא חד דאלמלא ישתכח יחידאי יחריב עלמא ועל דא כתיב תרין זמנין ויהי היום ויהי היום.

— ❖ ❖ בהיר זהר ❖ ❖ —

על ד' ויצוא גם השטן צמוכס, ולהלן צאיוז צ' פסוק א' כתיב עוד הפעם ויהי היום ויצאו בני האלהים להמליצ על ה' ויצוא גם השטן צמוכס להמליצ על ה', בכל אתר דכתיב ויהי איהו צער, ויהי בימי צער ודאי בכל מקום שנאמר ויהי הוא לשון צער, ואם נאמר ויהי צימי הוא צודאי צער, ויהי היום יומא דאית ביה צער וכאן שנאמר ויהי היום פירושו יום שיש בו צער, ודא הוא ראש השנה יומא דאית ביה דינא קשיא על עלמא וזהו ראש השנה שהוא יום שיש דין קשה על העולם שדניס העולם למעלה, ויהי היום ויעבר אלישע אל שונם יומא דראש השנה הוה וכן שם אלל אלישע היה יום של ראש השנה וע"כ נאמר ויהי היום, ובכל אתר ויהי היום דא ראש השנה ובכל מקום שנאמר ויהי היום הוא ראש השנה, ויהי היום ויבאו בני האלהים, יום ראש השנה הוה בכל זמנא תרין יומין אינון בכל פעם הוי ראש השנה שני ימים, אפי' צארץ ישראל (עא). מאי טעמא בגין דלהוי יצחק כליל דינא ורחמי מ"ע שהם שני ימים, כדי שמדת יצחק שהוא מדת הגבורה יהיה נמתק ע"י התכללות דין ורחמים, כי יום הראשון הוא צסוד לאה דין הקשה ויום שני צסוד רחל דין רפה, וע"י התכללות שניהם נמתק דין הקשה של לאה צדין הרפה של רחל, תרין יומין ולא חד, דאלמלא ישתכח יחידאי יחריב עלמא וע"כ הם שני ימים ולא יום אחד, כי אם היה נמלא יום אחד לצד, היה העולם נחרצ מחמת תוקף הדין, ועל דא כתיב תרין זמנין ויהי היום ויהי היום וע"כ כתיב צאיוז שם שני פעמים ויהי היום, לרמוז שהם שני ימים.

תחלת הדין שדנים בראש השנה

דין הראשון שדנים האדם הוא אם היה מכבד שמו של הקב"ה והתורה ועבדי ה', והיה חש על כבוד הבורא ית' שלא יתחלל בעולם

— ❖ ❖ בהיר בשחקים ❖ ❖ —

(עא) חוץ בזמן שהיו מקדשים החדש עפ"י ראייה ובאו העדים קודם המנחה, וכן אחר ריב"ז קבלו עדים כל היום.

גבי מעילה כו', ובחולין ע"ד ב ד"ה חלבו דמאי כו' אגב שטפא דגירסא אשתבשו בה למגרסי הכי.

וראה בנודע ביהודה תנינא אהע"ז סי' פ"ז דמש"א בכתובות כ"ט רב פפא אמר בתולה בתולות הבתולות חד לגופא וכו' אין כל זה דברי רב פפא, שרב פפא לא אמר רק בתולה בתולות הבתולות והתלמוד הוא שסיים חד וכו', וכמו כן בדברי ר"ל שם נערה הנערה חד וכו' הך סיוס חד וכו' לאו דברי ר"ל הם, ר"ל לא אמר רק נער נערה הנערה והתלמוד הוא שסיים חד לגופא כו', וכעין זה בחתם סופר חו"מ סי' כ"ח אות א שכו' הקשה למדן אחד בסוגיא דר"פ בסו"מ דאמר רבה קטן אינו מוליד כו' בידוע שאין לו גואלים והא בריתא ערוכה היא שהובאה בכבא קמא ק"ט ע"ב ואיך יחלוק ר"ח על בריתא מפורשת כו' ג"ל דהך סיומא שאין לו גואלים לאו מגוף לשון הבריתא הוא ולא גרסינן בבריתא אלא סתם קטן אי אתה צריך לחזור עליו ותו לא מידי ור"ח מפרש ליה כו' ומיהו רבה ס"ל כו' וסתמא דתלמודא סובר כרבה ומוסיף בלשון הבריתא תיבות אלו כאלו הוא מגוף הבריתא וכה"ג טובי בש"ס, וכ"כ תוס' נדה ל"ד ב ד"ה כי קא מבעי ליה כו' ועמש"כ לעיל פסחים ס"א ב בס"ד.

תוד"ה כמאן מצלינן כו' ואומר ר"ת דשלא יחלה ודאי לא מצלינן אלא לר"י אבל שיתרפא מצלינן אליבא דכ"ע דמתי יחלה נגזר מתי יתרפא לא נגזר כו' — ואין להקשות מאמרם בעבודה זרה נ"ה א עה"פ חלים רעים ונאמנים שנאמנים בשליחותם משמביעים אותם מתי ילכו, דהיינו בזמן כואם ולא בראשית השנה.

ע"ב, תוד"ה ועיון תפלה כו' כמאמר הירושלמי דברכות פ' היה קורא א"ר חייא רבה אנא מן יומי לא כוונת כו', ע' ירושלמי כתובות פ"ב ה"ג רבי הוה מתני שבחיה דר' חייא רבה כו' מן הדא שעתא מסר ליה תרין תלמידין די יתלכו עמיה גו סכנתא, שכה היה טריד במלאכת מחשבת תוה"ק עד שהיה נחוץ להפקיד עליו שומרים להצילו שלא יוזק בהלכו והוי כרשב"י דתורתו אומנתו, ועמש"כ לעיל ברכות ל"ד ב בס"ד.

שינוי השם, ע' ס' חסידים סי' רמ"ה ושם ס"ס שכ"א ובמקור חסד שם ושם, וראה שו"ת מקדשי השם (שיקנו תשט"ו) סי' מ"ט, ואר"י חייב אדם לטהר עצמו ברגל, יתכן דלפי שאחרי הטבילה זקיק להערב שמש נמצא שגמר הטהרה היא לליל התקדש חג ברגל עצמו, אמנם בתוס' לעיל י"א א ד"ה אלא דקאי בחג כתבו הא דאמר בחג לאו דוקא דשני ימים לפני החג הוה כו', ובתוס' כתובות מ"ו א ד"ה דמסר לה בשבתות כו' שעה אחת לפני יו"ט כו' ועמש"כ בס' נפש חיה סי' תקכ"ט ע"ב.

י"ז ע"א, ורוח מפורתן תחת רגלי צדיקים כו', יעוין באור החיים עה"ת פ' פנחס פס' המוכה אשר הכה כו' שכתב יתבאר עו"ה ע"פ מה שקדם לנו מדברי המקובלים שלא ידח נידה מכל ניצוצי הקדושה וכולן לבסוף יזכו למקום שממנו באו והגם שיריע איש ישראל אף יצריח נפשו סוף כל סוף תחזור לשרשה, ובפתיחה כוללת להפמ"ג ח"ג אות י"ח כו' הכלל בזה כי נפש האדם חלק ה' אי אפשר להתבטל כו' וכן מורים דברי רז"ל ברה"ש שרות מפורתן תחת רגלי הצדיקים שאין זה ביטול המציאות אך פשיטת ולבישת צורה ע' מורה נבוכים ח"ב פ"ו ובס' נשמת חיים מאמר א פ"ד, וראה קונטרס נר"ן בס' שערי זהר בראשית רבה פי"ד הערה ל'.

פושעי ישראל בנוסן מאי ניהו, אמר רב קרקפתא דלא מנח תפלין, בפירוש רבינו חננאל כתב קרקפתא דלא מנח תפלין מעולם ואפילו פעם אחת, וכן היא ברי"ף כאן ובס' חסידים סי' תר"ו, וכן מבואר בזהר חדש פ' אחרי מ"ט א ובילקוט זכריה רמז תקפ"ד, וראה בשו"ת מן השמים לר"י ממרויש סי' נו"ן נסתפקנו על הא דאמרינן פושעי ישראל בגופן קרקפתא דלא מנח תפלין ופירשו לנו רבותינו דלא מנח תפלין מעולם כו' ובהגהותי שם ציינתי שכן היא בס' האשכול להראב"ד ח"ב הל' תפלין סי' ל' (וראה נחל אשכול שם אות לה), בתשובות מהר"ם בר ברוך סי' תרמ"ט, בסמ"ק מ"ג, ויעוין בר"ן

ע"ב, תוד"ה שהחודש מתכסה בו כו' זהר' משולם מפרש כו' והשיב לר"ת כו', אלא מתכסה שלא הזכיר הכא חטאת בקרא כו' ועוד פ"י מתכסה שאין מזכירין מוסף של ראש חודש בתפלה כו' — יעוין בסוכה נ"ה א ר"א כתיב חדשיכם וכתוב ובראשי, ואיזה חדש שיש לו שני ראשים הוי אומר זה ראש השנה אמר רחמנא חדשכם חד הוא, וראה בפירוש רבינו חננאל סנהדרין י"א סע"א שכ' חג שהחודש מתכסה בו כו' פ"י אין מזכירין בראש השנה ובראשי חדשיכם לא בתפלה ולא בזולתה.

שם בתום, דאמרינן רבן שמעון בן גמליאל הוה ליה בריה רבסיים קליה עייל קמי תיבותא כו', ע' שוחר טוב פל"ג ובפסיקתא פס' עשר כבוד את ה' מהונך אל תקרא מהונך אלא מגרוינך כו', וברש"י משלי שם ג' ט' ממה שחנך אפילו קול ערב.

י' ע"ב, תוד"ה אין נומעין, משנה היא פ"ב דשביעית, כה"ג במנחות צ"ט רע"ב יכול אפילו מחמת אונסו, משנה היא במס' אבות, שלא הוסיפו רק ציון.

י"א ע"א, בראש השנה נפקרה כו' חנה כו', יש להביא סמוכין לכך מלה"כ ויהי היום ויזבח אלקנה וגו' ^{התפלה} בס' שערי זהר שהבאתי מכמה דוכתי ש.ויהי היום היינו ראש השנה, וע' טו"ו א"ח סי' תקצ"ז סק"א, בהגהות הגר"ל מגריידיץ לעדיות פ"ב מ"א ובס' תולדות מרן המהרש"א פרק ז הערה י"ד.

בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים כו', יעוין בפ"י ר"א אבן עזרא לדברים ט' י"א פס' ויהי מקץ ארבעים יום שכ' קץ הוא סוף או תחילה, וכ"כ באסתר ה' י"ג מקץ היות לה גו', וע' תוס' קדושין ל"ח א ד"ה צא מהן כו' והקשה ר"י מקרא אחרינא דכתיב ביהושע ג' ויהי מקצה שלשת ימים כו', ובנזיר ה' ע"א ד"ה הני (מקץ) מ' שנה למאי כו', ברמב"ן עה"ת פ' ראה פס' מקצה שבע שנים, באילת השחר להגר' מלבי"ם כלל רצ"ג, ובפירושו לישע"י ט' ו, ויעוין בירושלמי סוטה פ"ח ה"י דר"מ צוות לסופו דחבלא רישיה, ובכ"ן יש סמך שיצא יוסף בראש השנה מבית האסורים מדכתיב ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חולם כו' שבראשית השנה חלם.

מדלג על ההרים בזכות אבות, ע' סנהדרין פ"א א אל ההרים לא אכל שלא אכל בזכות אבותיו ומש"כ במרגליות הים שם אות יא, ובוי"ק פל"ו כי ההרים ימושו אלו אבות והגבעות תמוטינה אלו אמהות, וע' זהר בראשית ג' ע"א דגבעות עולם ביה נוקבא עלאה כו' ובמלואים לניצוצי זהר בשה"ס שם.

ט"ו ע"ב, אלא אימא אם קיבלה ר"י אם לא קיבלה, ע' תוס' בבא בתרא ס"ב א ד"ה ומודה ומש"כ בס' דרכי התלמוד ותודותיו מחקר כו' "אישתיק ר' פלוני".

ט"ז ע"א, ר' יוסי אומר אדם נדון בכל יום שנאמר ותפקדנו לבקרים כו' אלא אמר ר' חסדא טעמיה דר' יוסי מהכא לעשות משפט עבדו גו' דבר יום ביומו, בהגהות הגרש"ש כ' לכאורה יפלא הא ר' יוסי גופיה אמר טעמא אחרינא כו' ועמש"כ שם, וראה בקדושין מ"ג א מאי טעמא דשמאי הוקן קסבר וכו' ובגהש"ס שם שלכאורה יפלא הרי שמאי בעצמו קאמר טעמיה משום כו', ובהגהות מצפה איתן שם דסבר הגמרא שאין זה עיקר הטעם דנקט כו', וכה"ג כתבו תוס' בעירובין ל"ח ובגטין י"ד, ובכללי התלמוד שלי הבאתי מדברי רש"י בעבודה זרה ע"א ב ד"ה אבל לא יין ביין כו' אי קשיא אביי ורבה היכי מתרצי אתקפתיה דאמימר הא אינהו הוו קשישי מיניה טובא, לא תקשה דהא בכורות י"ג תרצינהו אביי ורבה להנך שינויי אליבא דר"י דאליביה קאמר אמימר לשמעתיה וקבעה בעלי התלמוד כאן אמילתיה דאמימר, וע' תוס' בבא מציעא ק"ב סע"א ד"ה אומן כו' אע"ג דרבה לא פירש הפסוקים כדבריו כו', וע' תוס' יבמות ל"ה סע"ב ד"ה כ"ע הא דקאמר לעיל איתיביה כו' לא היו דברים מעולם וכה"ג איכא בפ' המפלת (נדה כ"ד א) ובכמה דוכתי וראה בגלהש"ס שם, וע' תוס' חולין ס"א א ד"ה הדורס ובבא קמא ט"ז ב ד"ה דרס ובגהש"ס שם, וברש"י זבחים מ"ו א ד"ה אמר עולא, הא דעולא לאו הכא איתמר אלא

[דף לא ע"א - לב ע"א]

אלא נציאים ראשונים לאו דוקא אלא שהם ראשונים לדורות הללו וכתבו התוס' דצירושלמי א' מקשה מני מאוס מאסתנו וגו' מיהו אההוא קרא דסוף תרי עשר וקהלת כו' ולא מיירי צפורענות דשראל עכ"ל לא ידענא אמאי לא הזכירו דצירושלמי פריך לעיל מיניה והוה דראון לכל צער ומשני צפורענות עסקינן דהיינו צעמנו תירוצם שכתבו גזי תרי עשר וקהלת דלא מיירי צפורענות ישראל אלא בשל עכו"ם ודע דההך דכי מאוס מאסתנו וגו' משני צירושלמי השיבו תחת כי מאוס וגו' והיינו דהדר קרינן השיבו וגו' כמו שפירש ציפה מראה ולפי מה דליאת בכל הספרים דציעיה נמי הדר קרינן ב' והיה מדי חדש וגו' וצת"ע הדר קרינן הנה [אנכי] שולח לכם וגו' וצקהלת ג' הדר קרינן סוף דבר וגו' וסי' יתק"ק ה"מ לשוני זהו כדמשני התם גזי כי מאוס וגו' אלא דעדיפא משני זהו דלא איירי כלל צפורענות דשראל אלא צפורענות דעכו"ם והוה שפיר שצח ותחומין של ישראל ועיין בתר"י ודו"ק: שמתוך כך דוברתו ב' ר"ל שמתוך שצח הנפטר לומר דבר הלכה נזכר גם חצרו דבצר ששמע כבר כי הא דאמר הוא הני נתיח דבצל איתנוהו מאדם הראשון נזכר גם חצרו ואמר דכרתן מלתא דריב"ח מ"ד ארץ אשר וגו' מפורש צ"צ ד' דטוטה (מו:): שנאמר תבין לבם תקשיב וגו' פ' מלות חליצה (יצמות קה): מיימי ליה לדיצה למעלה מדכתיב ה' נשא לבצנו אל כפיס וי"ל דהכא לא נחית לאחויי אלא דבעי כוונת הלכ ועיין בתר"י בה זכרון הכא וצמנה גזי חסידים הראשונים כו' ו: לעולם יתפלא אדם בבית שיש בו חצונות כו'. עיין בטור א"ח סימן ג' ו"ה צ"י: יבוא יתפלא אדם ב"ה היום כו'. ודאי תפלה הקצועה לכל אדם נגד תמידין תקנוס דלא הוה רק ג' תפלות כנגדו וכן למ"ד אצות תקנוס כדאמרין ר"פ ת"ה (לעיל כו:): אלא דה"ק יכול שרשות הוא לאדם להתפלל כל היום ופי' תר"י צלח חידוש ומיימי מדניאל ז' דהוה מפי' צרחמי טובא על הגלות ואפ"ה לא הוה מתפלל רק תלתא זמנין ציומא וק"ל: יבוא יתפלא אדם לב"ה רוח שירצה ת"ה כו'. יש לדקדק דהא אמרין לעיל ס"פ ת"ה ה' היה עומד צח"ל יכוין את לבו כנגד א"י כו' והעומד צח"ל ישראל יכוין לבו נגד ירושלים כו' וכיון דדניאל היה עומד בצבל שהוה ח"ל ה"ל לקבל א"י ויש ליישב דבצל היה קרוב לא"י והיה יכול לכיוון צה נגד ירושלים כמו העומד צח"ל גופה וק"ל: יבוא משבא אגודא ב' לפי פשוטו מקדמת דנא קודם הגזירה כל די יצעי מן אלהא ואינש עד וגו' יתמא לגזי אריותא אלא דלא אצטרין ליה לקרא למימר הכי דודאי קודם הגזירה היה מתפלל דעיקר הגזירה היה בצבל שראו צו שהיה מתפלל למנוח צו עלייה צה וע"כ דרשו מקדמת דנא קודם שגלו גם צציהמ"ק היה קיים והקריבו צו קרצנות היה הוא מתפלל תפלות אלו וק"ל: יבוא יהא בוד"ץ בב"א כו'. מהא דתקנו ג' תפלות למר נגד קרצנות ולמר נגד אצות נמי מוכח אלו ג' זמנים אלא דצהאי קרא ט' ערב וצוקר ונהרים וגו' מפורש טפי: יבוא ישא"א אדם צרכיו ואח"כ ישאל תרכיו מיימי ליה מקרא אחרונה דכתיב ז' אשפוך לפני שחי צרתי לפניו אגיד והכא דמיימי ליה מקרא י"א לשמוע אל הרנה וגו' זו תפלה ואל התפלה זו בקשה ר"ל דודאי מלת תפלה בלשון הכתוב ובלישנא דתלמודא על הרוב הוא מורה אלשון שצח ותחנה צ"מ מורה אלשון בקשה ורישא דהאי קרא ופניית אל תפלת עדיך ואל תחנהו לשמוע וגו' דהיינו תפלה שהוא שצח ואח"כ תחנה שהוא שאלת תרכיו ואמר שאל תענה צפיה דקרא לשמוע אל הרנה ואח"כ אל התפלה דע"כ האי אל הרנה הוא אל התפלה דרישא דקרא ואל התפלה דנקט הכא ע"כ הוא פירוש דקרא ואל תחנהו שהוא בקשה ומו לא מדי ודו"ק: מיהו קראי דחנה כו'. הא ודאי דכמה דברים דחשיב הכא כגון שצריך שיכוין את לבו ואסור להשמיע קולו ששמעין לכו נמי ממקומות אחרים כדלעיל אלא דקאמר דמהני קראי דחנה נמי איכא למשמע לה: מוכאן שאסור דהתפלה כו'. שראה צחפתה שהיו שפתיה נעות ומה שחשבה לשכורה פירש"י שם שלא היו רגילין להתפלל בלש עכ"ל ואין נראה כן מתוך הסוגיא דקאמר מוכאן שאסור להגזיה קולו וכי היו רגילים לעשות שלא כדין ולמה חשבה לשכורה כיון שכלין עשתה אלא ד"ל שחשבה לשכורה משום דרצתה להתפלל וכמ"ש לה ב"ב עד מהי שמתכרין וגו' וכ"ה צמדש י"א ע"י שהרבתה צחפתה קצרה ימיו של שמואל שנאמר וישב שם עד עולם כו' וע"י השיבה קשת רוח אנכי וצעי אפשי צרחמי כדאמר"י צר"פ י"ד דהוה מרירה לכה טובא וק"ל:

דף לא ע"ב תוספות בד"ה מוכאן שאסור כו' בין מלפניו ובין מלאחוריו כו' עכ"ל. וצ"ע מלאחוריו בטור ט"ו אינו וכ"ל לפי הגי' [הגימטריא] זו מ"ש הרא"ש אצל צריך ליתן טעם אמאי לא חשיב מאחוריו ויותר נ"ל שלא למחוק דברי התוס' אלא דתרחי מן הנדדין חשיב להו כחד כמו מלפניו ולאחוריו ודו"ק: תוד"ה ב"ה היושב כו' ואפילו קובע ברב"ה לעצמו כיון שאינו בתוך י"ה עכ"ל. ר"ל דבחול צח"ל אין היחיד קובע לעצמו נענו צרכה לעצמו וכוללה צח"ל אצל צצנת שאומר ענוו אחר התפלה צח"ל נזכר אפ"ה קובע צרכה לעצמו וק"ל:

ח"א דף לא ע"ב דא ארון אתה בדבר הזה איכא דאמרי. כל זה בילקוט ט"ו אינו וכן נראה מפירש"י צספר שמואל דלשון אחד הוא ז"ל ודרשו כן משום דמלת לא כמיומר וק"ל: מוכאן אשכור כו' בא"ו עובד עכו"ם כו'. וכמ"ש פ' כן

סורר (סנהדרין ע:): אל למלכים למואל אל למלכים שמו יין מה לך למלכים ששוחין יין ומשתכרים ואומרים מה לנו אל ועיין צע"י צרשצ"א: שקראו דהקב"ה צבאות כו'. מקודם זה מצינו שקראו הכתוב כן דכתיב י"ח ועלה האיש וגו' לזנות לה' צבאות צשילה וגו' אלא לדאם שקראו כן לא מצינו עד צצנת חנה: ואסתתר בפני כו'. סחירה צעדים צעי אחר שקינא לה בעלה אלא דה"ק אלך ואסתתר בפני אלקנה צעלי ויקנא לי ואח"כ אסתתר צפני עדים וכיון דמסתתרה צעדים משקו לי כו' וכן יש לפרש הא דלקמן דקאמר ר"ע א"כ ילכו כל העקרות כולן ויסתתרו כו' היינו אחר שיקנאו להן וק"ל: ויסתתרו כו'. צטוטה פרק ארוסה י"ח הקשו התוס' דלימא לנפשיה יסתתרו כל יולדות צנער וילדו צריח כו' ע"ש ויש ליישב דמשום דיולדות צנער לא תעשה את עצמה נחשדת ע"י סחירה לקנא לה בעלה אצל צעקרה משום צנים שיהיו לה תעשה כל מה שמוכל לעשות גם שחדע שיקנא לה בעלה וק"ל: ש"ש אמתות כו'. פירש"י דריש להו מל' מיתה עכ"ל. ונראה דיש לקיים כפשיטה מל' אמה שצ"כ נאמר ג"פ אמה שצ"ג דברים ומלות המיוחדים לאשה הנני אמתך קיימתיים ולא עברתי עליהם להיות נענשת עליהם וגו' דצקי מיתה כו' ודצקי מיתה כו' דנקט ע"פ הגמרא דפרק צ"מ כ' דפליגי ציה תנאי וס' יפורש: מואי זרע אנשים כו'. אס לאפוקי נקצות קאמרה הל"ל זרע זכרים ועוד מאי אצנים צלשון צצים אס על שני צנים צקשה הרי לא נתמלא שאלתה ועלי צצירה יתן את שלתך וגו' מיהו איכא מ"ד צמדש כ"א שהיה לה צצעה צנים כ"ב ודו"ק: ששקול כ"ב אנשים כו' ואהרן בכהניו וגו'. לפי פשט המקרא דצכהניו לשון יחיד לא קאי רק אלהרן שהיה כהן וקאמר קרא דמשה וכן אהרן צכהניו וכן שמואל צקוראי שמו כשהיו הם קוראים אל ה' והוא יענם ור"ל ששקול שמואל כמשה ואלהרן כאחד מהם צחק מלתא דהו קוראים אל ה' וגו' אצל צמדש ליקוט כ"ג מפורש דצכהניו קאי נמי אמהה שהיה כהן צו ימי המלואים ור"ל כהניו של כ"א מהם ולפ"ז נראה דקוראים אל ה' קאי אישראל שהיו צימי שמואל כמפורש צקרא שאמר שמואל כ"ד ואתפלל בעדכם וגו' ויקצנו וגו' וישפכו לפני ה' ויצומו וגו' כח"י וספיקו לצחון צחיוצתא וגו' והוא פ"י הכתוב שהיה שמואל צקוראי שמו להתפלל עליהם וגם הם קוראים אל ה' והוא יענם לישראל ויהיה שמואל שקול כמשה ואלהרן דכמו שהם נענו על ידי כהונתם כן הוא נענה ע"י תפלתו ודו"ק: שימושא ב' אנשים. לפי זה יהיה דצירה אלו כמתנבאה לעתיד דחנה אחת מו' נציאות הימה כדאמר"י פ"ק דמגילה (יד.) וק"ל: הנצבת עמבה כו' מוכאן שאסור כו'. עיין צתוספות וצטור פ"י צע"א ע"ש: מיהו מורה ד"ב כו'. אע"ג דקטן מצ' שנים היה שמואל כמ"ש כ"ה וישב שם עד עולם דהיינו עולם של לויס ג' שנים וכל שנותיו לא היו רק ג"צ שנים (תענית כה) ה"ה: היינו צדיני אדם אצל צדיני שמים היה רוחה לעונשו דכל המורה הלכה צפני רצו חייב מיתה צדיני שמים כדמוכח צצמ' עירובין (סג.) והא דקראו הכתוב נמי נער ע"ש מעשיו שהיה כנער ולא כקטן כמ"ש כה"ג סוטה (יב.) גזי משה והנה נער צוכה וגו': א"ל א"ל הנער הזה וגו'. ר"ל דזה חציב לי שולד לי ע"י תפלתי משולד לי אחר ע"י תפלתך וק"ל: ע"ל עסקי ד"ב כו'. משום דהאי לישנא על לב מצינו צמדבר לנוכח כמו כ"ד וידבר על לכה וגו' כ"ד דצרו על לב ירושלים וגו' אצל צמדבר ללכ עצמו לא מצינו לשון על אלא צלצו או אל לבו ולכן דרשו הכא צמדצרת לעצמה על עסקי לכה כו': ד"א בראת ד"א דבט"ה עינים כו'. חשיב הני אצנים שהם כלים שמשמשים לה' חושים: כ"ה היושב בתענית כו'. מפורש צצנת פ"ק (יא.): שהביחה כו'. כמ"ש לעיל אס ראה מוטוב ואס לאו תראה כו' א"כ הא דאמרה דדיס הללו למה כו' ולשון הטיח צצמעחין ר"ל מי שאמר דבר נזוח כלפי שמיא: א"הוה הטיח כו' שנא' ואתה הפכות את לבם וגו'. מפורש פ"ק כ"ח ע"ש:

ח"א דף לא ע"ב דא ארון אתה בדבר הזה איכא דאמרי. כל זה בילקוט ט"ו אינו וכן נראה מפירש"י צספר שמואל דלשון אחד הוא ז"ל ודרשו כן משום דמלת לא כמיומר וק"ל: מוכאן אשכור כו' בא"ו עובד עכו"ם כו'. וכמ"ש פ' כן

חידושים	הגהות
דף לא ע"ב גמרא ולא גרין ולא קטין ולא אלה ולא צחור כו'. כ"ל ומתק ולא עור ונ"צ נ"ל טעות דאל"כ ליחשוב נמי חיגר וגידס ועוד איך שייך עיני מומין כאן הלא לא איירי הכא אלא שיהא צינוני רחוק מהקצוות אלא תלמיד טועה ויה"ק לא קטן כלומר שהוא דק צימור ולא אלס שהוא עב הרצה כו' ואפילו קובע ברכה כו'. נ"צ ומסקנת הא"ח צנס הרא"ש שלא לתמוס אלא לכוללן צלא חתימה:	דף לא ע"ב תוס' ד"ה עמך. צ"ל עמכה: דף לב ע"א גמרא יכולת ה' יכול ה' כו'. כ"ל:
הגהות והערות עליך תדע שאיני שכורת יין. יתן שמואל א' א, ג. יטן דף כו ע"א. כן שבת דף לב ע"א. כאן מדרש שמואל א' פד. כן מדכתיב "עד עקרה ילדה שבעה". כן ילקו"ש תהלים צט תתנב. כדן שמואל א' ז, ה-ו. כהן שמואל א' א, כב. כן שופטים יט, ג. כן ישעיה מ, ב. כהן דף ט ע"ב. כן איכה ג, לח. לן ירמיה יח, ו. לאן יחזקאל לו, כו. לכן במדבר יא, ב. לגן דף קכד ע"א. לדן צציל "זה" (דבש תמר).	הגיה סקצר אלס הוא מלשון אלס פה ואגז אלס כתב נמי עור ולא היא כי אלס מלשון עצות כמו דיקלה ואליס דצ"צ לג' וה"ק לא קטן כלומר שהוא דק צימור ולא אלס שהוא עב הרצה אלא צינוני ודו"ק: תוס' בד"ה מוכאן שאסור כו' בין מלאחוריו. נמתק ונ"צ נ"ל טעות. הוה ל"ד צנמטריא תריסר והיינו מלפניו ומלדדין וכן צאשר"י ע"ש: בד"ה כל היושב כו' ואפילו קובע ברכה כו'. נ"צ ומסקנת הא"ח צנס הרא"ש שלא לתמוס אלא לכוללן צלא חתימה:
הגהות והערות אן פרק ה הלכה א. בן ישעיה סו, כג. גן יב, יג. דן צ"ל פ"ט דף מו ע"ב. הן איכה ג, מא. ון עיין מהרש"א ח"א יבמות דף קה ע"ב ד"ה המתפלל. זן ו יא. חן דף ל ע"א. טן תהלים נה, יח. ין תהלים קמב, ג. יאן מלכים א' ח, כח. יבן שמואל א' א, יד. יגן ילקו"ש שמואל א' רמו עז ד"ה ונתת לאמתך זרע. ידן דף ל ע"ב. טון לפנינו איתא בס"י קב. טון שמואל א א. יזן ז"ל רש"י (שמואל א' א, טו) לא ארון אתה בדבר הזה גלית עצמך שאין רוח הקודש שורה	

הלכות תפלה סימן קא

קלא באר הגוי'ה קיצור חזו"א

א (יג) דבר
ה ממד דיומא
ז וטוה ל"ג ז אלפי
ח רבי גרפת
ט הר"ש גרנות
פ"ג
ההנהגה הכל שרין
זה שאסור לנו
לשנות מהמסורה
שמסרו לנו אבותינו,
ומייצין לנו לקרות
בחורה ולהתפלל
בהנהגה שלנו. מכתב
מכת"י.

לכוין (ד) (ח) בלחש מותר (ט) להגביה קולו וה"מ בינו לבין עצמו אבל (י) בצבור אסור * דאתי למטרד
צבורא: הגה ואם משמיע קולו ציטו כשמתפלל כדי שילמדו ממנו בני ביתו מותר (טו): ג הי"א שבראש השנה
וי"כ מותר (ה) להשמיע קולם בתפלה (יא) אפילו בצבור: הגה וכן נוהגין ומ"מ יזהרו שלא להגביה קולם
(יב) יותר (ו) [ג] מדאי (דרשות מהרי"ו): ד * יכול להתפלל (יג) בכל לשון (יד) שירצה 'וה"מ בצבור
אבל ביחיד לא יתפלל (טו) אלא (ו) בלשון הקודש 'וי"א דה"מ כששואל צרכיו כגון שהתפלל (טז) על
חולה או על שום צער שיש לו בביתו אבל תפלה (יז) הקבועה לצבור אפילו יחיד יכול לאומרה בכל
לשון 'וי"א (יח) דאף יחיד כששואל צרכיו יכול לשאול בכל לשון שירצה חוץ מלשון (יט) (ס) ארמי:

שערי תשובה

אך גדולה מוז כתב בוהר פ' יגש וב"כ לא אנטרין צ"י למשמע קול גלגולא
דמשמע שגם הוא עלמו לא ישמיע לאזניו וכחצו בשם מהר"מ די לונאו דלס
הוא שמע אינו נענש אך אם השמיע לזולתו נענש א"פ שלא השמיע הדברים רק
הקול דיקא נמי דקאמר דאשחמע קולא ולא אמר ומאן דשמע קולא עב"ל. והדייק
אינו כלום דמה היה לו לומר ומאן דשמע דמה איכפת ליה לשמע אין לנו מדברים
רק במשמיע. וגם מזהר פ' יגש אין לדייק כלל די"ל שהכוונה שלא להשמיע קולו
לאחרים. ומצטט למשמע ז"ל המ"ס נפתח או שנחלק המ"ס זאל"ף. אך גם בשם
האר"י ז"ל כתבו שלא ישמיע לאזניו ומי יבא אחרי המלך אך כתב במת"כ שאין
זה אלא למישרים אורחותם כו' אמנם להמון מחסייע שלא ישמיע לאחר והנה להם
לישראל כי לא נאמרו השיעורים הללו אלא למתנייעים ע"ש והעיקר זה שהכל לפי
מה שהוא משער נפשו שיש מי שאם לא יסתך היעזר עד שיהיה הקול יוצא מן השפה
ולחון ברוב סרעפיו אף שפמיו לא יגיע או מתקפחו שיהי ועכ"פ השמעת
קול הנברא בלי השמעת המינה עומה יכול לעשות אם אי אפשר בענין אחר ולא
דעתם מיושנת כ"כ שייכלו לכוון בתפלה הלשם לגמרי: [ג] מדאי. ענה"ט ועיין
מת"כ דמקראי דמנה מוכח דאף יחיד המתפלל על גרמו שלא בשעת תפלה אסור להגביה קולו. וכן מוכח לישראל דרב הונא דקאמר מכאן שאסור להגביה קולו
בתפלתו כלומר אף תפלתו הפרטית"י שלא בעונת תפלה י"ת אסור כו' עיין ס:

ביאור הלכה

הט"ו ולענין קושימו דמקשה על הר"ש עיין בפרישה הייחש לך ובפרט לפי מה
דמשמע בביאור הגר"א בענין זה ובסעיף ג' בהג"ה דלדעת הרשב"א והטור לא
נמצא בהגמרא דיהא מותר להגביה הקול במקום שאינו יכול לכוין עכ"פ דינו של
הט"ו בודאי יש להחמיר בזה. אך דבריו הגר"א לע"ק דעטור מוכח בהדיא
דמותר להגביה הקול ואולי י"ל דכוננו לשיטת הטור אין לדין זה מקור מהגמרא:
* דאתי למיטרד ציבורא. אלא אם אינו יכול לכוין בלחש ילך ויתפלל בציבור
[פרישה] והיה דס"א ע"כ מייירי שגם ציטו וצקול אינו יכול
לכוין מרוב טרדומיו. ומ"מ האידנא אין לנו להורות הימר זה להתפלל ביחיד
ולעורר הכונה שילמדו ממנו אחרים אם לא גדול הדור ומפורסם של מעשיו לש"ס
כ"כ הפמ"ג * יכול להתפלל בכל וכו'. עיין במ"כ וכחצו במ"א בשם הס"ח
דמוטב להתפלל בלשון שמצין אם אינו מבין בלשון הקודש ומוכח בס"ח סימן תקפ"ח
דהיינו דיקא אם הוא י"ש ורזינו בזה הוא רק כדי שיתפלל בכונה אבל אם אינו בני
האי גוונא יתפלל בלש"ק והטעם כי לה"ק יש לו סגולות רבות מכל לשונות והוא הלשון
שהקב"ה מדבר בו עם נביאיו כמו שכתב הרמב"ן בפ' תשא וזו"ל אמרו בלש"ק
נברא העולם כדכתיב לואת יקרא אשה כי מאיש לוקחה וזהו גם כשתקנו כנה"ג
את נוסח התפלה היו ק"ך וקנים ומהם כמה נביאים והמה נימנו על כל ברכה
בציטויה ונצירופי אוחיותיה בנמה סודיות נעלמות ונשגבות וכשאלו אומרים דברים
אלו כלשונם של כנה"ג אף שאין לנו יודעין לכוין מ"מ עלמה לנו תפלתנו כהוגן

התוספות

לגמרי זה א"א בשום אופן ע"ש ועוד מחמת כמה וכמה טעמים נכוחים
לעשות כן ולאפוקי מחמת חדשות שנחפרנו מחוץ למדינה בזה והעתיקו את כל נוסח התפלה ללשון העמים ועצרה גוררת עצרה שדלנו הצרכה
של קצות גלויות וצרכה ולירושלים עירך וכשם שרוצים להשכיח זכרון ירושלים כן רוצים להשכיח לשה"ק מישראל פן יגאלו בזכות שלא שינו את
לשונם הקב"ה ישמרו מדיעות אפיקורסות כאלו ועיין בזה"ל: (יד) שירצה. והוא שיצין אותה הלשון על צוריו אבל (יב) בלשון הק"י יוצא אפילו אינו
מצין הלשון: (טו) אלא בלש"ק. לפי שאין מלאכי השרת נוקקין ללשון ארמית וה"ה שאר לשונות חוץ מלשון הק"י אבל לצור א"ל מליץ שהקב"ה
צעמנו מקבל תפלתם: (טז) על חולה. ר"ל שלא נפניו אבל נפניו של חולה מותר בכל לשון דהקב"ה (יז) הקבועה.
דכיון שהתפילה קבועה לנצח הקב"ה צעמנו פונה אליה אפילו שלא בזמן שהצבור מתפללין: (יח) דאף יחיד. דס"ל דהמלאכים מכירין בכל לשון
רק שאין נוקקין לארמית שמגונה בעיניהם. ומשו"ה מותרות הגשים להתפללות"י בשאר לשונות: (יט) ארמי. וצבור מותר אף לשון ארמי.
ובזה אתי שפיר מה דאומרים יקום פורקן וצריך שמה צבור וכדומה [פמ"ג]. ולפ"ז אם מתפלל ציטו אין יכול לאמר שום יקום פורקן. וכן
מוכח באור זרוע הגדול בהלכות שבת סי' נ':

שער הציון

(ז) פשוט: (ח) מביאור הגר"א וכן מוכח מהרמב"ם: (ט) ד"מ ועיין בביאור הגר"א מה שהקשה ע"ז: (י) ט"ו: (יא) ט"ז: (יב) לעיל בס"כ בזה"ל וגם בפמ"ג
בסימן זה:

הגהות ותיקונים: א) הפרטית: ב) להתפלל:

להשמיע קולו בתפילה, והרי הא דאסור להגביה קולו בתפלתו יליף לה בגמ' כאן מקראי דחנה, ותפילת חנה היתה צראש השנה כמ"ש לעיל (כט א) צראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה, חזינן דאף צר"ה אסור להגביה קולו בתפלתו ע"ש.

וראייתי בשל"ה הק' מסכת ר"ה (דף נג ע"ב בהג"ה), שכתב דמעובדא דחנה ועלי יש הוכחה קצת שיש להתפלל בשמיעת קול צר"ה, לפי מה שמפרשים העולם מה היה הויכוח בין חנה ועלי, דהמעשה היה צר"ה כמו שאמרו רז"ל חנה נפקדה צר"ה, ועלי היה סובר שהיא מתפללת תפילת ר"ה על כן גער צה מה שלא השמיעה את קולה, כי צר"ה ויכ"פ משמיעים קול בתפילה, אבל באמת חנה לא הייתה מתפללת אז תפילת ר"ה רק התפללה בצרריה שיהיו לה בנים, ובתפילה זו לא שייך שתשמע קולה ע"ש עוד מש"כ בזה. ועפ"י דצרי השל"ה היה מקום לפרש דצרי רש"י בשמואל-א (א, יג) בפסוק ויחשבה עלי לשכורה, שלא היו רגילין להתפלל בלחש. ובמהרש"א כאן תמה על זה, דהרי אמרינן הכא שאסור להגביה קולו בתפלתו, וכי היו רגילים לעשות שלא כדין, ולמה חשבה לשכורה כיון שדין עשתה ע"ש. ועיין בצל"ח כאן וצו"ח תשובה מאהבה (סימן יג) מש"כ בזה. ועפ"י דצרי השל"ה אפשר לומר, כיון שזה היה צר"ה וצר"ה לא היו רגילין להתפלל בלחש לכן חשבה לשכורה.

והנה מש"כ השל"ה והמנחם ליון דעובדא דחנה היה צראש השנה, יש לעיין בזה, ממ"ש במדרש שמואל (פ"א, ח) בפסוק (ש"א א, ד) ויהי היום ויזבח אלקנה וגו', ריב"ל אמר זה יומא של עזרת. והביאו הרד"ק בשמואל שם. [צ"כרם שלמה" (שנה ז') נדפס מכתי"י הגהות הריעב"ן ז"ל על ילקוט שמעוני שמואל (רמו עו), ושם כתב לנדד צמ"ש זה יומו של עזרת, אם הכוונה לשמיני עזרת או לחג השבועות ע"ש]. ובאגדת צראשית (פכ"ט, ב) איתא, ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה (ש"א א, ג), זו הפסח, שנאמר ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים

דעתו לדעת המקום לגזור על שליט מהעולם ישוב.

ובב"ר (פי"ט, ג) איתא, רבנן אמרי נטלו הקצ"ה והחזירו בכל העולם כולו, א"ל כאן בית נטע כאן בית זרע, הה"ד בארץ לא עבר צה איש ולא ישב אדם הראשון שם. וציפה תואר שם העיר, צמ"ש צשמעתין שאדם הראשון היה גוזר על הישובים, ואילו במדרש מצואר שלא הוא היה הגוזר, אלא הקצ"ה היה מראה לו. וכחצ אפשר דהכי נמי מה שהולכו ומראה לו, היינו כדי שהוא יגזור עליו במקום הראוי ע"ש.

ובשיטה מקובצת כאן כתב, שהרבה שנים חי אדם הראשון בכדי שהלך מסוף העולם ועד סופו, וכל שכן לפי המדרש שאמר דמתחילה קודם שחטא היה מלא כל העולם דכתיב אחר וקדם לרחמי ע"ש. ועיין מה שכתבנו בדבריו צמס' חגיגה (יב א) צד"ה דאמר רבי אלעזר אדם הראשון כו'.

דבתיב ערב ובקר וצהריים. עיין צרש"ש שכתב דמכאן מוכח שדוד התפלל מנחה גדולה, דלהריס הוא שעה ששית ושביעית לר"י צנגעים פ"צ מ"צ ע"ש. ומנאחי צפירוש מס' כלה לראצ"ן הירחי (ע' כג) שכבר העיר כן ע"ש. וע"ע צספר מחצרת הערוך לר"ש פרחון (ע' מנח וע' ערב), שכתב שעיקר זמן תפילת מנחה משש ומחלה, ורבותינו תקנו מנחה קטנה לפועלים שהן מושכרין שלא תנעול דלת צפניהם, וכל מי שאינו פועל ואינו מתפלל תפלת מנחה גדולה צעתה אינו רואה סימן צרכה לעולם ע"ש. ועיין מש"כ על דבריו צספר עמודי אש (סימן ג' אות לג). וע"ע באגרא דפרקא (אות רנ), וצדברי תורה (ח"א אות טז ואות קד).

וקולה לא ישמע מבאן שאסור להגביה קולו בתפילתו. צספר מנחם ליון מהרה"ק רמ"מ מרימוצ זי"ע (לליל א' דר"ה), העיר מכאן על מש"כ צשו"ע או"ח (סימן קא ס"ג) צס י"א, דצראש השנה ויוס כפור מותר

מקראות

הדבר נשכח ממנו וחולי ירמוז עוד וישכחהו שהיה משכיחו מלצו ומדעתו עת עלות על זכרונו עד עת קץ שפקד ה' את יוסף ויזכרהו וחולי שירמוז צא"ו וישכחהו עז"ה וישכח הוא אצל הקדוש צרוך הוא לא שכח ויזכרהו לעוצה ויהי מקץ וגו' ולאז שר המשקים זכר אותו בעל כרחו:

כג) ולא זכר שר המשקים וגו' פ"י הגם שלא שכחו בתחילה לא זכר שמו כאשר לוח עליו יוסף דכתיב זכרתי: ועוד מודיע הכתוב ששכחו גם מלצו והכוונה שזה כי לאז שהחליע שלא לזכרו נשכח מלצו כ"ל היה צלצו וצדעתו נד אחי לזכרו בצמלעות זה היה קלת נזכר אלא לאז החלע

מקץ

זכירת יוסף לעוצה וטעם צ"י שנים צשצ"ל שאמר זכרתי והזכרתי כנגד כל זכירה מנע ה' זכרונו צראש השנה שהוא זמן הזכרון:

עוד ירמוז צאומרו מקץ שנתים לומר שהיה בזמן עלמו שחלמו שר המשקים ושר האופים שהוא זמן שהחלום יגיד דבר לודק ולא ידבר שוא:

ופרעה חולם הנה לאז שהיא תחילת ההודעה היה ל"ל חולם פרעה או ויחלום פרעה. אכן הכתוב מוסב אל ענין ראשון שספר צפרשה שקדמה חלומו של שר המשקים לענינו הוסיף לומר ופרעה גם כן חולם והכוונה שזה כי אם שר המשקים לא ראה לזכרו על ידי חלומו עשה ה' שגם פרעה יחלום וצ"ה נתחייב צע"כ לזכרו ושיעור הכתוב הוא עז"ה ולא זכר שר המשקים ויהי מקץ וגו' ופרעה גם הוא חולם וגו' וידבר שר המשקים צע"כ לאמר וגו' ושם אתנו וגו' ויפתר לנו וגו':

עוד אפשר שיכוין לומר כי שנתים ימים ופרעה חולם צתמידות חלום זה אלא שלא היה יודע שחלם ולסוף שנתים חלם ולא שכח:

מא

א) ויהי מקץ. טעם אומרו ל' לער כי עתה יתחיל לסובב סיבת גלות מצרים והגם שהגלות כבר נגזרה גזירתו משנים קדמוניות הלא אמרו רבותינו כי לא נגזר שיהי צמלרים שהוא כור הצרזל וכמו שכתבו החוס' צמסכת שבת וכמו שכתב הראצ"ד כי המלרים הוסיפו לער יותר ממה שאמר הכי ועצדום וענו וגו':

עוד אמר לשון לער לאז בשורת רעב כי הקצ"ה כצ"כ"ל לו נר צצרת עולמו ולא ולמד ממה שדרשו ז"ל צפסוק ולא קרב זה אל זה וגו':

עוד ירמוז ללערו של אותו לדיק שנתעבד עד ששלמו צ"י שנים אחר חלומו של שר המשקים כי אז היה לו ללאת כאומרם ז"ל וז"ל צשצ"ל שאמר כי אם זכרתי והזכרתי ניתוספו צ"י שנים הרי שהוסיפו לו צ"י שנים צלער ותמלא שאמרו ז"ל ויהי מקץ קץ שם לחושך ולפי זה יכוין על זה הדרך ויהי מסיבת קץ שהוא יל"ה"ר שנקרא קץ כל צער והוא ס"י ללערו של לדיק שנתים ימים וצ"ה הרווחנו גם כן תחילת זה החשבון של שנתים שהוא לחלומו של שר המשקים שהיה זמן

זנמוקי הגרי"צ על הרמב"ם (פ"ג מהל' תשובה ה"ג).

מעשה בחסיד אחד שנתן דינר לעני בערב ראש השנה בו' והלך ולן בבית הקברות בו'. הכותב צע"י כתב לתמוה, הרי מעשה בחסיד אחד הוא ר"י בר אילעי או ר"י בן צבא כמ"ש בצ"ק (קג ז), ואיך יתכן שחסידים כאלו צמקוס לטהר ענמס צרגל, ילינו צצית הקצרות צמקוס עומאה צליל ר"ה. וכתב לפרש דמעשה זה היה רק צחלוס. וכ"כ צדרשות הר"י ו' שועיב (צדרשה לר"ה) צסס י"מ, שזה היה צחלוס ע"ש. והמהרש"א הציא לדברי הכותב והסכים לדבריו, והוסיף וכתב ולפי שהחלומות של ליל ראש השנה יותר אמיתיים שהוא יוס הדין, ולכך מתענין בו כל ימיו מי שרואה חלוס בו. וכהיה עובדא דצני אחתיה דריצ"ו צצ"ב (י' א) דחזא להו צחלמא צר"ה דצעו למחסר שצעה מאה דינרי בו' ע"ש. וכ"כ עוד המהרש"א להלן (נה א) צד"ה ג' צריכין רחמים, דהחלוס צר"ה הוא היותר אמיתי ע"ש.

ובדברי המהרש"א שהחלומות של ליל ר"ה יותר אמיתיים, יש להוסיף דנראה דהחלומות של פרעה צפ' מקץ, היה ג"כ צליל ר"ה, לפי מ"ש צר"ה (יא א) צראש השנה ילא יוסף מצית האסורים ע"ש. ועיין צעיון יעקב ר"ה שס, שכתב דלכן חלם פרעה אז על השוצע והרעב, לפי שאותו יוס היה ר"ה וכל העולם עוצרים לפניו כצני מרון ואז נגזר כן השוצע והרעב ע"ש. [ויש להעיר מדבריו צעיון יעקב צצ"ב (י' א) שכתב, דהעכו"ם אין דנין על מזונותיהם צר"ה, אע"ג דכל העולם עוצרין לפניו כצני מרון והיוס יעמיד צמשפט כל יצורי עולמים, מ"מ לענין מזונות שאני דתליא צמולא והעכו"ם יושצים תחת המול ע"ש]. ונראה עוד דחלומס של שר המשקים ושר האופים צכו"פ וישב, היה ג"כ צליל ר"ה כדכתב ויהי מקץ שנתיס ימים וגו', שנגמרו אז השמי שנים שנגזר על יוסף על שנתן צטחוונו צשר

אמרו קשה רמת למת כמחט צצשר החי ע"ש. ועיין צתרגוס חיוצ שס, צרס צסריה מן רחשא עלוי כאב, וצנ"א שס צרס צסריה עד לא יסתתס גוללח עלוהי כאב ע"ש. ונראה מדברי התרגום דצר חדש, דיס חילוק צהרגשת המת צין לפני סתימת הגולל ולאחריו, ועיין שצת (קנצ ז), וצ"ב. וע"ע צקול סופר עמ"ס אצות (פ"צ מ"ז).

ובעת נדפס פי' רצי מתתיה היצהרי עמ"ס אצות, ורתיתי לו שס (צפ"צ מ"ז וצפ"ד מ"ד), שהציא צסס הר"ן ז"ל, שהפירוש האמיתי צגמ' כאן הוא כפשוטו שהמת מרגיש ממש ע"ש.

בצערא דאחרינא לא ידעי. עיין מהרש"א תענית (כג ז) ד"ה אשתטח על קיצרא דאצוה בו' הני מצערי לי, שכתב הך עובדא הו"ל לאחוי צסוגיא דפרק מי שמתו, שהמתים יודעים גם צצערא דאחרינא ע"ש. ומנאחי צתוס' סוטה (לד ז) ד"ה אצותי, שכבר עמדו בזה, וכתבו שע"י תפלה שזה מתפלל על הקצר מודיעין להם שכן התפלל ע"ש.

מעשה בחסיד אחד. צצ"ק (קג ז) חיתא כל היכא דאמרינן מעשה בחסיד אחד או ר' יהודה בן צבא או ר' יהודה צ"ר אילעי. וכן פירש רש"י צצצת (קכו ז) על מעשה בחסיד אחד דחיתא התס, וצ"ב למה לא פירש צמוקדס כאן ולהלן (לצ ז). ועיין סדר הדורות (ע' ר' יהודה צ"ר אלעי). ועיין מה שכתבנו צמס' שצת שס. ורתיתי לרב נסים גאון להלן (לצ ז) שכתב כן שס צמעשה בחסיד אחד, דהוא ר' יהודה בן צבא או ר' יהודה צ"ר אילעי, וצ"ב למה לא כתב כאן צמוקדס. ואולי שלא נראה להם לפרש על התנאים אלו המעשה שלן צצית הקצרות. ועיין מה שהצאנו להלן צסס הכותב צע"י והמהרש"א, שמתעס זה דלא מסתבר דחסידים אלו ילינו צצית הקצרות צליל ר"ה, כתבו שזה היה רק חלוס. ועיין צתוס' ר"ה (נוו א) ד"ה צפסת, וצערון לנר שס כתב צדעת התוס' דהאי מעשה בחסיד אחד היה ר' יהודה צ"ר אילעי ע"ש. וע"ע

דמיך ליה זילי ריש שחא חמא בחלמיה בני אחתיה מתבעין מן מלכותא שית מאה דינרים כו' ע"ש. ושם מפורש שהחלום היה זליל ר"ה, ומה הביא המהרש"א שהיה החלום זר"ה, ונתקיים החלום זלילו לפי השלמות של ר"ה אמיתיים.

והנה הגר"ע ז"ל בגליוני הש"ס כאן הקשה, צמעה דחסיד אחד ששמע זליל ר"ה מה שגורו בשמים על שנה זו. הא אין זי"ד של מעלה נכנסין לדין אלא"כ קידשו זי"ד שלמטה את החודש כמ"ש זר"ה (ח' ב), והרי אין מקדשין את החודש זלילה, וא"כ הא אין דין כלל למעלה זליל ר"ה רק בזומו, ואיך שמע זליל ר"ה הגויה שגורו ע"ש. והנה מה שכתב להוכיח דהדין הוא ציוס מהא דאין זי"ד של מעלה נכנסין לדין כו', לא היה צריך לזה, דבהדיא איחא צירושלמי (ר"ה פ"א ה"ג) א"ר לוי והוא יספוט תבל זלדק דין לאומים זמישרים, הקב"ה דן את ישראל ציוס בשעה שהן עוסקין בזמנות, ואת האזה"ע זלילה בשעה שהן זולין מהעצירות ע"ש. וכ"ה זי"ד פ' וירא (פ"ג, א). הרי מפורש לישאל אין דין אלא ציוס. ועיין זש"ח זכר יהוסף (סימן עד אות ז').

וראיתי זש"ח ויזכר יוסף (סימן ל') שהביא לתרץ קושית הגליוני הש"ס, עפ"י מש"כ הרמב"ם זפיהמ"ש ר"ה (רפ"ג) וזהל' קה"ח (פ"ב ה"ט), דיתכן שהזי"ד יקדשו החודש בסוף יום כ"ט על יום ל'. וא"כ שפיר משכחת לה קדוש החודש קודם ליל ר"ה, והזי"ד שלמעלה ידונו זליל ר"ה ע"ש. ולפי מה שכתבנו זה אינו, דבלב גוונא אין דין את ישראל אלא ציוס בשעה שהן עוסקין בזמנות. וראיתי עוד בספר שם משמאל מועדים (ר"ה תרע"ו), שהקשה ג"כ בהן מעשה דחסיד אחד שהשיעו הרוחות זלילה של ר"ה מה שגורו בשמים, והא אין זי"ד של מעלה נכנסין לדין אלא"כ קדשו זי"ד שלמטה את החודש וקה"ח הוא ציוס. וכתב י"ל הא דאין זי"ד של מעלה נכנסין כו', זי"ד דוקא שאינם יודעין אלא מה שלפניהם זגלי אכל לא את

המשקים. וממילא מזוחר שגם אז היה ליל ר"ה. וראיתי זבאה"ח הק' (ר"פ מקץ) שכתב, ירמוו באומריו מקץ שנתיים, לומר שהיה בזמן עצמו שחלמו שר המשקים ושר האופים, שהוא זמן שהחלום יגיד דבר זודק ולא ידבר שוא ע"ש. ולא זיאר מהו הזמן ההוא שהחלום ידבר דבר זודק. ואפשר שכוונתו למה שכתבנו שהיה זליל ר"ה, ועפ"י דברי המהרש"א שהשלמות של ליל ר"ה יומר אמיתיים.

ומה שהביא המהרש"א מהגמ' זב"ב צעובדא זבני אחתיה דריב"ו שראה עליהם חלום זראש השנה, זכריו ז"ב. ונעתיק לשון הגמ' שם ופירש"י, כשם שזמנותיו של אדם קצוצים לו מראש השנה, כך חסרונותיו [הפסד שעתיד להפסיד, רש"י] של אדם קצוצים לו מראש השנה, וכה הלא פרום לרעב לתוך [זכה יתן אמתו חסרון לעניים, רש"י], לא וכה ועניים מרודים זביא בית. כי הא זבני אחתיה דריב"ו חזא להו בחלמא [זמוצאי יוה"כ, רש"י] זבעו למיחסר זבע מאות דינרי [זבאותה שנה, רש"י], עשינה שקל מינייהו לזדקה. פש גבייהו שיזכר דינרי [פש גבייהו ערב ראש השנה שיזכר דינרי שלא נתנו לזדקה משזע מאה דינרי, רש"י] כי מטא מעלי יומא זכיפורי שדור זבי קיסר נקטיניהו כו' ע"ש. מזוחר דרש"י כתב שהחלום של ריב"ו היה זמוצאי יוה"כ ולא זליל ר"ה. וזמהרש"א זב"ב שם כתב, שרש"י דקדק לפרש כן דמתמא הנהו בני אחתיה דריב"ו לאו רשעים הוו שגמר דין זר"ה, אלא זינויים דהוה דין חסרונם נגמר זיוה"כ, ואח"כ זמוצאי יוה"כ חזא הוה חלמא ע"ש. האמנם זנהגות זב"ח הגיה זרש"י מוצאי ר"ה, וכ"ה זרש"י זבע"י ע"ש. אבל מש"כ המהרש"א כאן שהיה זליל ר"ה ז"ע. ועיין זעין יעקב ז"ב שם שר"ל שגם החלומות זמוצאי יוה"כ אמיתיים ע"ש.

ואפשר זכוונת המהרש"א שנתכוון להעובדא זמד"ר פ' זהר (פל"ד, יב) דהוא זעין העובדא זב"ב שם, ואיחא זמד"ר שם רש"י כד

ביאור הגר"א

דברי א"ת. וכדי להבין מהו בתחילה עלה במחשבה וכי יש שינוי ח"ו אלל הקב"ה, עיין בזה ביאורו למשלי ט' י':

(ביאורי הגר"א לתיקוני זוהר מ"ו ב')

תניא ר"א אומר בתשרי נברא העולם כו'.
ועיין לקמן ט"ז א' מ"ט רבינו בביאור הגר"א אר"ח סי' תקפ"א סק"ח]:

יא א קול דודי הנה זה בא. פי' שמעתי קול דודי הנה זה בא תיכף, והוא בעת ששלח משה להודיע שבא מהרה. והנה יש ד' עולמות, עולם הזה, ועולם הבא, וימות המשיח, ותחיית המתים. כמו שתקנו אנשי כנסת הגדולה אין כערכך בעה"ז ואין זולתך לחיי העוה"ב אפס בלתי לימות המשיח ואין דומה לך לתחיית המתים, ויניחת מלרים היתה התחלת כל הגאולות אלו ד' עולמות הנ"ל. וכאן רמז אל כל אלו. "קול" רמז על תחית המתים, כמ"ט (יחזקאל ל"ו ז') ויהי קול כהנבאי והנה רעש ויבא עלם אל עלמו. "הנה" רמז לימות המשיח, כמ"ט (ישעיה מ"א כ"ז) ראשון ליון הנה הנס. "זה" רמז לעוה"ז. "בא" רמז לעוה"ב:

(פירוש הגר"א שיר השירים ב' ח')

מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות. אמרו חז"ל (ר"ה י"א א') מדלג על ההרים בזכות אבות מקפץ על הגבעות בזכות אמהות. ומלת "על" אינו מובן לפירושם. אך הענין הוא, שההבדל בין דילוג לקפיצה מפורש בירושלמי (בילת פ"ה ה"ב) שדילוג הוא ברגל אחת וקיפוף הוא בשני רגלים ביחד, ולכן נאמר אלל הרים "מדלג" שהם חדין ואינם רחבים בשטחיותיהם ויכולים לדלג עליהם בפסיעה רחבה ברגל אחת, אפס גבעות ראשיהן רחבים ואין יכולים לדלג עליהם רק בשתי רגלים יחד בכח גדול. וההבדל

יהיה לארץ ע"כ. וכתב שם רבינו וז"ל: ומנין לשלשים יום לפני ר"ה שהרי הן ככל השנה פי' דהיינו שלשים יום שלפני ר"ה הוא כשנה של אחריה אם שביעית שביעית ת"ל ובשנה השביעית, פי' דתיבת ובשנה מיותר דה"ל למכתב ובשביעית, אלל לרבות שנה שקודם שביעית שיהיה דינה כמו שביעית, והיינו שלשים יום שלפני ר"ה, ולכך קרא אותן שנה משום שלשים יום בשנה חשוב שנה:

ובת"כ פ' קדושים פרשתא ג' ה"ז גרסינן נמי: מנין לשלשים יום לפני ר"ה הרי הן ככל השנה ת"ל ובשנה הרביעית. פי' דמשמע תיכף משיכנס שנה רביעית מתחיל מיד רבעי, ואי תימא לזריך למנות לו שנה שלימה, א"כ ברוב שנים אינו מתחיל מיד רבעי אלל אחר שקלם לו שנה, אלל ודאי דאף מקלפת שנה ככלו ומסתמא היינו שלשים יום לפני ר"ה דפחות מל' יום לא חשיבי כלום:

(הגהות וביאורי הגר"א בת"כ פ' בהר ופ' קדושים)

תניא ר"א אומר בתשרי נברא העולם כו' בתשרי עתידין ליגאל רי"א בניסן נברא העולם כו' בניסן עתידין ליגאל. התחלת הגאולה תהיה בתשרי, אבל מ"מ לא ילאו בו כדי שלא תהא יליאתן בדיון, שאם ילאו בתשרי ילאו במיתה ולא ישארו אלל אחד מעיר ושנים ממשפחה. וכמו צבריאת העולם שאמרו חז"ל (הובא ברש"י ריש בראשית) שבתחילה עלה במחשבה לבראתו במדת הדין וראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין. וזוהי המחלוקת אם בתשרי נברא העולם או בניסן וכן הגאולה אם בתשרי עתידין ליגאל או בניסן, ושניהם אמת, תשרי הוא על המחשבה וניסן על המעשה. ועיין לקמן כ"ז א' תוס' ר"ה כמאן, ומה שיסד ר"א הקליר כו' ואלו ואלו

לאחריו כי אם להקדימו, התקינו כן, לעשות חדשים אלו חסרים, למהר הגאולה במהרה בימינו, שתתקרב הישועה ביום אחד, עד כאן.

ולפי זה אתי שפיר הקרא דכתיב "בעתה" ו"אחישנה", דהא כבר כתבנו ד"בעתה" היינו בניסן ותשרי, ומכל מקום יהיה גם כן "אחישנה", על ידי שנעשה חדשי אדר ואלול חסרים, ונחיש הגאולה ביום אחד, ואתי שפיר דליכא סתירה בקרא מ"בעתה" ל"אחישנה".

ויש לומר עוד, בכוננת הקרא "בעתה" ו"אחישנה", ובכוננת דברי חז"ל האמיתים שמפרשים הקרא באופן דליכא סתירה כלל בקרא. דהנה תכלית כל התכליתים של כלל הבריאה כולה הוא [כמו שהארכנו בדרשה (דרוש א' אות ח')], שיכירו כל יושבי תבל כי רק ה' מלך על כל הארץ, ולפניו יכרעו כל ברוך, ויקויים "והיה וגו' ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" (זכריה יד, ט), ולתכלית זה היו גם כל הגלויות, שנתפזרו ישראל בכל ד' כנפות הארץ, הכל הוא רק כדי להרבות על ידי זה עובדי ה', ושיתרבו להם גרים, כדאמרינן בש"ס פסחים (פז:): לא גלו ישראל אלא להרבות גרים, וכן אמר הרמב"ן ז"ל בהדרשה שלפני המלך והשרים (דרשת תורת ה' תמימה), שרק ישראל הם פירסמו האמונה בעולם, [ועיין רמב"ם סוף הלכות מלכים (פ"א הלכה ו-ז, בכת"י תימן)] מה שכתב על דבר מעשה דאותו האיש, ולא נדפס בכל הדפוסים (ד"ה), והובא בדרשה הנזכרת], וגם זה היה כדי לקרב הזמן שיאמינו על משיח האמיתי כשיבוא במהרה בימינו. ואם כן יש לענין הגלות תכלית גדול ונרצה, אשר הוא תכלית כל התכליתים, שיתרבה

(פ"א מהל' מלכים ה"א) שאם ח"ו כופר בזה, כופר בכל הנבואה, וגם בהתורה, שהבטיחה (כמדבר כד, יז) "אראנו ולא עתה וגו'", וכתוב (דברים ל, ד) "אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך וגו'".

אמנם יש לפרש שאין כאן סתירה בין לשון "בעתה" ו"אחישנה", על פי דאמרינן (עירובין מג.) במי שאמר הריני נזיר ביום שכן דוד בא, הרי הוא נזיר, ואסור לשתות יין כל ימיו בכל ימות החול, אבל מותר לשתות יין בשבתות וימים טובים, דאין אליהו בא בערבי שבתות, והקשה בספר טורי אבן (ר"ה יא: ד"ה בתשרי) הא אמרינן (שם) בניסן עתידין ליגאל או בתשרי, ועל כל פנים יהיה מותר לשתות בשאר חדשי השנה חוץ מניסן או תשרי, ותירצו בטורי אבן (שם), ובפליתי (סוף סימן ק"י בסוף קונטרס בית הספק), הובא בחתם סופר תשובות (חלק ו' תשו' צ"ח ד"ה אמנם), [ועיין חתם סופר בחידושי עירובין (מג: ד"ה והנה תוס:)], שזה דווקא אם יהיה "בעתה", אבל אם יהיה בהזמן של "אחישנה", אז כל יומא ויומא זמניה הוא.

וראיתי בספר דעת קדושים מהגאון ר' רפאל כ"ץ ז"ל [אב"ד ק' אה"ר] (דף מב: ד"ה והנה) שכתב טעם למה דקיימא לן (ר"ה יט: ; בכורות נח: ; טור או"ח סימן תכ"ח) דאדר הסמוך לניסן לעולם חסר, וכן באלול אמרינן (ר"ה שם ; לב: ; ביצה ו: ; כב: ; דמימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר, שהוא מהטעם כדי לקרב הגאולה, דמאחר שאמרו (ר"ה י-:) דבניסן או בתשרי עתידין להגאל, ויבוא גואל צדק, ורוצה ה' למהר הישועה, ואם אלול ואדר יהיו מלאים, יתאחר על כרחך ביאת גואל צדק ביום אחד, וכדי שלא

(רנה) ברמב"ם שם כתב בזה"ל: אף ישוע הנצרי שדימה שיהיה משיח ונהרג בבית דין, כבר נתבאר בו דניאל, שנאמר (דניאל יא, יד) "ובני פריצי צמך ינשאאו להצמיד חזון ונכשלו", וכי יש מכשול גדול מזה, שכל הנביאים דברו שמשיח גואל ישראל ומושיעם ומקבץ נדחיהם ומחזק מצוותן, וזה גרם לאבד ישראל בחרב ולפזר שאריתם ולהשפילם ולהחליף התורה ולהטעות רוב העולם לעבוד אלוה מבלעדי ה'. אך מחשבות בורא עולם אין כוח באדם להשיגם, כי לא דרכינו דרכיו ולא מחשבותינו מחשבותיו, וכל הדברים האלו של ישוע הנצרי ושל זה הישמעאלי שעמד אחריו אינן אלא לישר דרך למלך המשיח, ולתקן העולם כולו לעבוד את ה' ביחד, שנאמר (צפניה ג, ט) "כי אז אֶהְפֶּךָ אֶל עַמִּים שֹׁפֵה בְּיוֹרָה לְקָרָא בְּשֵׁם ה' לְעַבְדוֹ שְׂכָם אֶחָד".